

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEMLİ İNTERNET
KULLANIMI İLE SALDIRGAN DAVRANIŞLARIN İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

ÖYKÜ GÜLKEN DURAK

İstanbul, 2017

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEMLİ İNTERNET
KULLANIMI İLE SALDIRGAN DAVRANIŞLARIN
İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

ÖYKÜ GÜLKEN DURAK

Öğrenci No:

140790165

Danışman:

PROF. AYTEN ERDOĞAN

İstanbul, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Lise Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımı İle Saldırgan Davranışların İlişkisi: İstanbul Anadolu Yakasından Özel Bir Anadolu Lisesi Örneğı” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım...../...../.....

Öykü GÜLKEN DURAK

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ,
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

31.10.17

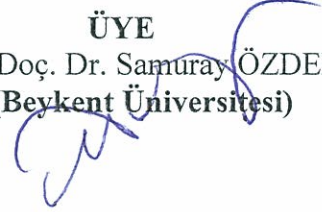
Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim Dalı *Klinik Psikoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 140790165 numaralı *Öykü Gülken DURAK*'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Lise Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımı İle Saldırgan Davranışların İlişkisi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 18.07.2017 tarih ve 2017/27 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğın (c) bendi gereğince (45) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliğı~~ ile *Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Samuray ÖZDEMİR
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Alper EVRENSEL
(Üsküdar Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Öykü Gülken Durak

Danışmanı : Prof. Ayten Erdoğan

Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2017

Alanı : Psikoloji

Anahtar Kelimeler : Ergenlik dönemi, İnternet, İnternet Bağımlılığı,Problemlİ İnternet Kullanımı, Saldırganlık

ÖZ

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI İLE SALDIRGAN DAVRANIŞLARIN İLİŞKİSİ

Bu çalışma, lise öğrencilerinin problemlİ internet kullanımları ile saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmadır. Çalışma grubu, İstanbul'un Kartal ilçesinde bulunan 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde 9, 10, 11 ve 12. Sınıfta öğrenim gören ve yaşları 14 ve üzerinde olan 165'i (%40,2) kadın, 245 (%59,8) erkek olmak üzere toplam 410 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada öğrencilerin problemlİ internet kullanımlarını belirlemek amacıyla 'Problemlİ İnternet Kullanımı Ölçeği- Ergen' , saldırganlık davranışı boyutlarını saptamak için 'Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği' kullanılmıştır.

Ölçeklerden elde edilen veriler SPSS 15.0 programında analiz edilmiştir. Verilerin analizinde korelasyontesti kullanılmıştır. Araştırma bulgularında, öğrencilerin problemlİ internet kullanımlarıyla saldırganlık davranışı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.Literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar bulunduğundan bir çok bölgeden daha geniş örneklerle yapılan çalışma sonuçlarına ihtiyaç vardır

Name and surname : Öykü Gülken Durak

Advisor: Prof. Ayten Erdoğan

Type and Date: Master, 2017

Area: Psychology

Keywords: Adolescence, Internet, Internet Addicton, Problematic Internet Usage, Aggression

ABSTRACT
THE LINK BETWEEN PROBLEMATIC INTERNET USAGE AND
AGGRESSION BEHAVIOR IN HIGH SCHOOL STUDENTS

This study aims to find the link between problematic internet usage and aggression behavior. Study group consist of 410 high school students who study at 9th , 10th, 11th and 12th grades at 2016-2017 Education year in Istanbul/Kartal and over 14 years old 165 (40,2 percent of participant) female and 245 (59,2 percent of participats) male persons.

To lighten up Problematic Internet Usage the Scale which as “The Scale of Problematic Internet Usage – Adolescents” is used. And to lighten up the compreance of aggression behavior the scale as “Scale of Aggression” is used.

Datas that result of scales analised with SPSS 15.0 Programme. To analise the datas corelation analysis is used. Discovery of research reveals that the relation between Problematic Internet Usage and Agression Behavior is at negative direction and reasonable. There is a need of studies that evaluate the association Problematic Internet Usage and Agression Behavior in bigger grups of students from different regions.

TEŞEKKÜR

Çalıőmam boyunca kıymetli katkıları ve önemli tavsiyelerini aldığım tez danıőmanım Sayın Prof. Ayten ERDOĞAN'a teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ilgisi ve önerileriyle bana sürekli destek olan Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Bölüm Başkanı Yard. Doç. Hüseyin EBADI'ye ve tüm bölüm hocalarıma teőekkürü bir borç bilirim.

Çalıőmam boyunca desteklerini hiç esirgemeyen eőim Aytaç DURAK, kardeőim Başak GÜLKEN, annem Gülsüm GÜLKEN, babam İbrahim Tanju GÜLKEN, sevgili arkadaşlarım Sedanur ÖZ ve Ayça KÖKLÜ' ye teőekkürlerimi sunarım.

Öykü GÜLKEN DURAK

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI	2
1.1. İnternet.....	2
1.1.1. Tanım	2
1.1.2. Tarihsel Süreç.....	2
1.1.3. Türkiye’de İnternetin Gelişimi	3
1.1.4. Dünyada ve Türkiye’de İnternetin Kullanımı	4
1.2. Problemlİ İnternet Kullanımı.....	6
1.2.1. İnternet Bağımlılığı.....	8
1.2.2. Bilgi Dezenformasyonu	11
1.3. Psiko-sosyal Faktörlerin Problemlİ İnternet Kullanımı İle İlişkisi	13
1.3.1. Yalnızlık.....	14
1.3.2. Algılanan Sosyal Destek	17
1.3.3. Algılanan Esenlik Halleri	19
1.3.4. Romantik İlişkiler.....	20
II. BÖLÜM: SALDIRGANLIK VE SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARI, TÜRLERİ VE	
KURAMLAR	22
2.1 Saldırganlık.....	22
2.2 Saldırganlık Türleri.....	27
2.2.1 Araçsal Saldırganlık	27
2.2.2 Düşmanca Saldırganlık	28
2.2.3 Özgeci Saldırganlık	30
2.3 Saldırganlık Kuramları.....	31
2.3.1 İçgüdüsel Yaklaşım Kuramı.....	31
2.3.2 Saldırganlık Engelleme Kuramı.....	33
2.3.3 Katarsis Kuramı (Boşalma)	36
2.3.4 Sosyal Öğrenme Kuramı	37
2.4 Aile, Şiddet ve Saldırganlık	38
2.5 Ergenlerde Saldırganlık	40
III. BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Amacı	43
3.2. Araştırmanın Önemi	43
3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Yöntemi	44
3.4. Araştırmanın Hipotezleri	44
3.5. Veri Toplama Araçları	45

3.5.1.Sosyodemografik Bilgi Formu	45
3.5.2.Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği.....	45
3.5.3.Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği.....	45
3.6.İstatistik analiz	46
3.7.Kısıtlılıklar	46
IV. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	47
Tablo1: Katılımcıların özeti tablosu	47
Tablo 2. Problemlı İnternet Kullanımı ve Saldırganlık Ölçeğine Dair Betimsel Sonuçlar	47
Tablo 3 . Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Düzeyleri.....	48
4.1. Demografik Bulgular;	48
Tablo.4: Katılımcıların Yaş Özellikleri	48
Tablo.5: Katılımcıların cinsiyet analizi	49
Tablo.6: Katılımcıların aile durum analizi.....	49
Tablo.7: Katılımcıların önemli hastalık geçirme durumu analizi.....	49
Tablo.8: Katılımcıların ailesinden birinin önemli hastalık geçirme durumu analizi.....	50
4.2. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi	50
Tablo.9: Problemlı internet kullanımı ile saldırganlık davranışı ilişkisi	50
Tablo.10: Aşırı internet kullanımı ile fiziksel saldırganlık ilişkisi	51
Tablo.11: Aşırı internet kullanımı ile sosyal fayda/sosyal rahatlık ilişkisi	51
Tablo.12: Aşırı internet kullanımı ile sözel saldırganlık ilişkisi.....	52
Tablo.13: İnternetin olumsuz sonuçları ile fiziksel saldırganlık ilişkisi	52
Tablo.14: İnternetin olumsuz sonuçları ile cinsiyet arasındaki farklılık göstermesi	53
Tablo.15: İnternetin olumsuz sonuçları ile aile durumu arasında farklılık göstermesi ...	54
Tablo.16: Öfke ile fiziksel saldırganlık ilişkisi.....	55
Tablo.17: Düşmanlık ile sözel saldırganlık ilişkisi	55
Tablo.18: H.10 hipotezi için cinsiyet durumu analizi	56
Tablo.19: Cinsiyet ile sözel saldırganlık arasında anlamlılık ilişkisi	56
4.3. Sonuç	57
V. BÖLÜM: SONUÇ VE TARTIŞMA	58
KAYNAKÇA.....	62
EK.1: BUSS-PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ (BUSS-PERRY AGGRESSION QUESTIONNAIRE-BAQ).....	73
EK.2: PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI ÖLÇEĞİ- ERGEN(PİKÖ-E).....	75
EK.3: ÖZGEÇMİŞ	78

GİRİŞ

İnternetin hızla yaygınlaşması aşırı, problemlili ve patolojik kullanımına neden olmaktadır(Arısoy,2009;Üneri,2011). Problemlili internet kullanımının sebebi; internet kullanımının aile ve iş yaşamında yarattığı sorunlar, internet kullanımı kontrolünde yaşanan başarısızlık ve zorlantılı problemlili internet kullanımı olarak ifade edilmektedir. Çoğu araştırmada, internetin uzun süreli kullanımının yalnızlık, depresyon ve sosyal ilişkilerdeki zayıflamanın yanında sosyal çevreden uzaklaşma gibi sorunlara neden olduğu belirtilmiştir(Bayraktutan,2005).

İnternetin problemlili kullanımına yönelik araştırmalar incelendiğinde; Davis (2001), patolojik internet kullanımı terimini tercih etmiş, Beard ve Wolf (2001) de patolojik internet kullanımı; kişinin okul, iş ya da psikososyal yaşamında zorluk yaratan “aşırı kullanım” olarak tanımlamışlardır (Beard ve Wolf,2001). Caplan’a (2005) göre ise, patolojik internet kullanımı; davranışsal ve bilişsel belirtilerden ortaya çıkmış; sosyal, akademik ve mesleki negatif sonuçlar doğuran çok boyutlu bir sendromdur.

Araştırmalara göre Türkiye’de internet kullanım oranları 16-24 yaş aralığında bulunmuştur(Tuik,2016). İnternet kullanım süresinin artması ile çocuk ve gençlerde düşünce süreçlerinin ve kişilerarası ilişkilerin bozulması doğru orantılıdır(Welsh,1999). Bununla beraber özgüven düşüklüğü, sosyal kaygı düzeyinde artış ve saldırganlık gibi olumsuz etkilerin ortaya çıktığı bildirilmektedir. İnternetin kullanım sıklığına, kullanım amaçlarına, kimlik gelişimi döneminde olma ve yeterli psikolojik olgunluğa erişemediklerinden ergenlik döneminde olan kişiler risk altında bulunmaktadır (Kraut ve ark.,1998; Shim,2004). Dünya çapında şiddet ve saldırganlık artarken, Türkiye’de de şiddet ve saldırganlık özellikle gençler arasında artarak devam etmektedir (Organization WH,2002;TA,2007). Son dönemlerde yapılmış araştırmalar problemlili internet kullanımı ile saldırgan davranışların bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır (Ko ve ark., 2013; Yen ve ark.,2011). Bütün yaşlarda internet kullanım sıklığı artarken özellikle gençlerde olan artış ve bunun gençlerin davranışlarına yansması konunun önemli olduğunu göstermektedir.

I. BÖLÜM: PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI

1.1. İnternet

1.1.1. Tanım

İnternet, iki veya daha çok sayıda bilgisayar sistemini belirli bir prosedür ile karşılıklı birbirine bağlayan, dünya genelinde yaygın olan, sürekli olarak gelişen, çok yönlü bir kitle iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde bilgiye hızlı, güvenli, kolay ve ucuz paylaşmanın en modern yolu internettir (Gönül, 2002).

Dünya üzerindeki bilgisayarların birbirleriyle iletişimine belirli elektronik dil ve kurallar çerçevesinde imkân veren internet, dünyanın farklı coğrafi mekânlarında bulunan milyarlarca kullanıcının aynı veya farklı zamanlarda kullandığı bir iletişim ağı olarak da tanımlanabilir. Günümüzün en çok tercih edilen iletişim araçlarının başında gelen internet, mekan ve zaman sınırı olmaksızın sanal noktalar yaratarak, insanların birbirleri ile etkileşimlerini, haberleşmelerini ve dolayısıyla da toplumsal yapıyı değiştirebilen bir hale dönüşmüştür (Öztürk ve ark., 2007).

1.1.2. Tarihsel Süreç

Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki soğuk savaş esnasında temelleri atılan internet, bu dönemde içerisinde olası bir nükleer savaş esnasında iletişimi sağlamak ve bilgisayarlar arası veri aktarmak için gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, ABD Savunma Bakanlığı'nın bir ajansı olan ARPA'nın (Advanced Research Projects Agency - Gelişmiş Araştırmalar Projesi Ajansı) desteğiyle çalışmalar başladı ve ilk adımı 1969 yılında dört farklı şehirde bulunan bilgisayarlar arasında verilere aktararak atılmıştır. Akabinde ise ARPANET adlı bir askeri bilgisayar ağı kurulmuştur (<http://bidb.itu.edu.tr/seyrifdefteri/blog/2013/09/07/internet'in-tarih%C3%A7esi>).

Harvard, MIT, Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi (NASA), SDC ve BBN gibi kurumlar da 1970'li yıllarda bahsedilen Arpanet ağına eklenmiştir. 1971' yılında ise tıpkı NASA gibi birçok kurum Arpanet kapsamına alınmış ve her geçen yıl bu

liste artmaya devam etmiştir. Ek olarak Arpanet'ten başka bilimsel yönde kullanılmak üzere 'Nsfnet' (nationalsciencefoundation network), ticari amaçlı kullanılmak üzere ise 'Compuserve' gibi yeni ağlar da bulunarak kullanıma açılmıştır (Gürcan, 2010).

1972'de terminal sayısı 23'e ulaşmıştır ve ek olarak elektronik posta kavramı ortaya çıktı. 1976 yılında radyo ve uydu bağlantıları sayesinde Amerika bu ağda birleşmiştir. 1979 yıllarında ise ilk bilgisayar haber grupları ortaya çıkmıştır ve IBM şirketi öncülüğünde İnternetin babası olarak tarif edilen BITNET sistemi kurmuştur. 1980'lerde soğuk savaşın etkisi azalmaya başlaması ile birlikte bu ağ çevreden ilgi görmeye başlamıştır (Arısoy, 2009).

İlk başlarda internet, yalnızca bilgisayar uzmanları, mühendisler ve bilim insanları tarafından kullanılmaktaydı ve kullanımı da kolay değildi. İlk günlerde kişisel, ev veya ofis bilgisayarları mevcut değildi ve internetin kullanılabilmesi için oldukça karmaşık bir sistemin öğrenilmesi gerekmektedir. Bu süre zarfında sistem genellikle elektronik posta için kullanıldı (Arısoy, 2009).

Tim Barnes Lee 1991 yılınadaworldwideweb'i (www) bulmuştur. Bilgilerin paylaşılması amacıyla ve görsel bir temel sahip olan "Hypertext" adlı sistem ortaya çıkmıştır. Ek olarak Www'in ortaya çıkması ticari hareketliliğe de sebep olmuştur. Bu tarihlerde internet kullanıcı sayısı 617.000'e ulaşmış ve bilgisayar ağı bugünkü adı ile, "internet", kullanılmaya başlanmıştır. Bunu takip eden süre içerisinde internet kullanıcı sayısı ve fiziksel yapısının sağlamlığı ile kullanışlığı katlanarak artmaya devam etmiştir. Devletler, üniversiteler, ticari kuruluşlar ile organizasyonların bahsedilen bu gelişime ayak uydurdukları görülmektedir. Bu dönemin sonunda artık bağlantı gerçekleştirilen noktalara isimler verilmiş ve kurumlar kendi web sitelerini açmaya başlamışlardır (Arısoy, 2009).

1.1.3. Türkiye'de İnternetin Gelişimi

Türkiye ilk defa, TÜBİTAK-ODTÜ ile Devlet Planlama Teşkilatı projesi çerçevesinde 12 Nisan 1993 tarihinde küresel internet ağına bağlanmıştır. Ankara-Washington arasındaki hatlar üzerinden kurulan ODTÜ'deki 64 kbit/s'lik bu hat, çok

daha uzun bir süre ile tüm ülkenin bağlanma noktası olmuştur. 1994'e gelindiğinde, kurumlara ve firmalara internet hesapları verilmeye başlanmıştır ve daha sonra sırası ile Ege Üniversitesi (1994), Bilkent Üniversitesi (1995), Boğaziçi Üniversitesi (1996) ve İTÜ (1996) bağlantıları kurulmuştur (Gürcan, 2010).

Ağustos 1996'da Turnet çalışmaya başlamıştır. 1997'de akademik kurumların internet bağlantısını sağlayan ULAKNET de kullanıma açılmıştır ve üniversitelerde internet mevcut hale gelmiştir. 1999'da ticari ağ yapısı büyük ölçüde değiştirilmiştir ve Turnet yerine TTNET adında yeni bir oluşum meydana gelmiştir. 2000'li yılların başında ise; Ticari kullanıcılar, akademik kurumlar ve ilgili birimler İnternet'e erişmeye başlamışlardır (Arısoy, 2009).

1.1.4. Dünyada ve Türkiye'de İnternetin Kullanımı

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru, özellikle ekonomideki dalgalanmalar ile internetin ortaya çıkışı ve kullanımıyla yeni bir çağ ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda savunma amacıyla kullanılan internet, 1990'lı yıllardan sonra diğer unsurlar ile (dnns, www, tarayıcı vb. Teknoloji ürünleri) hızlı bir şekilde ticarileştirilmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır (Öztürk ve ark., 2007).

İnternet'in günümüzdeki durumu kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir (Arısoy, 2009);

- a. İnternet, dünya genelinde kullanılan ve devamlı büyüyen bir iletişim ağıdır.
- b. İnternet, ucuz, hızlı, güvenilir ve kolay bir şekilde sahip olunan ulaşmanın en geçerli yoludur.
- c. Devletler, işletmeler, üniversiteler ve servis sağlayıcılar tarafından işletilmektedir.
- d. İnternetin bağlı olduğu bir merkezi yönetimi yoktur.
- e. İnternet sürekli gelişmekte olup sınırları yoktur.

- f. İnternette çok sayıda yineleme vardır.
- g. Dünya genelindeki tüm faydalı bilgilerin bir tuşa basarak ulaşılabilecek kadar yakın dev bir kütüphanedir.
- h. Değişik konularda fikirlerin serbest ortamda söylenerek oluşturulan tarafsız bir demokrasi platformudur.
- i. Gündelik tüm işlemlerin evden yapılabildiği (alışveriş, bankacılık işlemleri, radyo televizyon canlı yayınları, gazete ve dergi servisleri vb.) internet hayatı kolaylaştırıcı konumdadır.
- j. İnternet, kişiler arası ilişkileri yeniden şekillendirerek insan yaşamını basitleştirmiştir ve ekonomik hayat da internet sayesinde işletmeler daha kısa zamanda daha çok iş yapar duruma gelmiştir.

İnterneti kullanan kişi sayısı her geçen gün artış göstermektedir.. Kasım 2015 itibariyle Türkiye’de internet kullanıcısı sayısı 46.282.850 kişidir, yani diğer bir deyiş ile toplam nüfusun % 56,7’si internet kullanmaktadır. 2000 yılında ise Türkiye’nin internet kullanıcı sayısı sadece 2.000.000’du. Sözü geçen bu süre içerisinde internet yaygınlaşmış ve artık her yaşta insanın kullanabileceği bir platform haline gelmiştir

2014 yılı itibariyle Türkiye’de bilgisayar ve internet kullanım oranları 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla % 53,5 ve % 53,8’dir. Bu oranlar kadınlarda % 44,3 ve % 44,1, erkeklerde ise % 62,7 ve % 63,5’tür. 2013 yılında bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla, % 49,9 ve % 48,9’du. Bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubunun ise 16-24 arası olduğu ifade edilmektedir. Ek olarak bilgisayar ve internet kullanımında tüm yaş gruplarındaki erkeklerde daha yüksek olduğu da belirtilmektedir (Tük,2016).

2014 yılının ilk üç ayında internet kullanan 16-74 yaş grubundaki normal internet kullanıcılarının neredeyse haftanın her gününde internet kullanımlarının oranı % 44,9’dur. 2013 yılında ise bu oran% 39,5 olmuştur. Hane halkı Bilgi Teknolojileri Kullanımı Anketi sonuçlarına göre, 2014 yılının Nisan ayında

Türkiye'de İnternet erişimi olan hane halkı oranı % 60,2'dir. Bu oran 2013 yılında ise % 49,1'dir. Geniş bant internet erişimine sahip olanların oranı% 57,2'dir. Buna göre konutların % 37,9'u kablolu internet, fiber, ADSL vasıtasıyla internete girişimini sağlamıştır. İnsanların % 37'si ise mobil bağlantısı aracılığı ile internete erişim sağlamıştır (Tüik,2016).

1.2. Problemlı İnternet Kullanımı

Bireylerin internet kullanımı sebebi ile aile ve iş yaşamlarında yaşanan bozulmalar, sürekli olarak internet kullanımı kontrolde yaşanan başarısızlık ve zorlantılı problemlı internet kullanımı olarak ifade edilmektedir. Birçok araştırmada, internetin uzun süreli kullanımının yalnızlık, depresyon, sosyal ilişkilerin zayıflaması ve yakın arkadaş ilişkilerindeki azalmanın yanı sıra sosyal çevreden uzaklaşma gibi bazı sorunlara neden olduğu gösterilmiştir (Öztürk ve ark., 2007).

İnternetin problemlı kullanımına yönelik araştırmalar incelendiğinde; Davis (2001), patolojik internet kullanımı terimini kullanmış, Young'ın internet bağımlılığı için geliştirdiği tanımlara ekleme yaparak, patolojik internet kullanımını terimini özgül patolojik internet kullanımı ve genel patolojik internet kullanımı olarak iki alt gruba ayırmıştır.Kumar, borsa, pornografi veya alışveriş amacı ile 'Özgül patolojik internet kullanımı'nda bulunan bireylerin sayısı daha azken, 'genel patolojik internet kullanımı' belli bir amacı olmayan, zaman geçirmeye dair kullanım ile sınırlıdır. Sosyal medya kullanımları, sohbet odalar ve e-posta kullanımı genel patolojik internet kullanımına örnek olarak verilebilir (Öztürk ve ark., 2007).

İnternet bağımlılığı internetin patolojik boyutlarda kullanımını tanımlamada yeterli olmamaktadır. Bunun sebeplerine bakıldığında, bağımlılığın internete değil, içeriğe ve sunmuş olduğu imkânlara karşı geliştiği söylenebilir (Gürcan, 2010).

Bu noktadan hareketle; bazı araştırmacılar kullanıcıların internete değil, internetten elde ettikleri sohbet, alışveriş,kumar oynama ve oyun gibi materyallere bağımlı olduklarını belirtirler. Bu süreçte, internetin kendisi bir bağımlılık nesnesi mi, yoksa daha önce var olan bir bağımlılık nesnesi için ortam mı oluşturduğu sorusu üzerine farklı tanımlamalar geliştirilmiştir (Bayraktutan, 2005).

Problemlerli internet kullanımı hakkında mevcut kaynaklar tarandığında ayrı bir tanı kategorisi olarak ele alınması konusunda henüz bir ortak akıl olmadığı görülmekte, sebepleri araştırıldığında, internetin aşırı kullanımının sıklıkla başka bir psikolojik rahatsızlıkla beraber gözlenmesi durumu karsımıza çıkmaktadır (Öztürk ve ark., 2007).

Problemlerli internet kullanımı Davis (2001)'e göre, uyumsuz düşünce ve patolojik davranışları içeren psikiyatrik bir durumdur. Beard ve Wolf (2001) de patolojik internet kullanımı; kişinin sosyal, okul, iş ya da psikolojik yaşamında zorluk yaratan "aşırı kullanım" olarak tanımlamışlardır. Caplan (2005)'e göre ise, davranışsal ve bilişsel belirtilerden ortaya çıkmış; sosyal, akademik ve mesleki negatif sonuçlar doğuran çok boyutlu ve önemli bir sendromdur (Öztürk ve ark., 2007).

Bazı araştırmalarda internet bağımlılığını, patolojik ya da problemlerli internet kullanımını tanılama kapsamında, internette zaman harcama sürecini önemli bir ölçüt olarak dikkate alınmıştır. Kişilerin internette harcadığı sürenin problemlerli internet kullanımı tanılamasında tek başına yeterli olmadığı ve aşırı kullanımın negatif sonuçlara yol açtığı olumsuz internet kullanımı, önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir (Gönül, 2002).

Bireyin internet kullanımında istediği kontrolü elinde tutamamasını ifade eden kompulsif internet kullanımı, kişinin hayatında önemli aksamlara yol açmaktadır.

Bazı araştırmalara göre, yaşamlarındaki gerçek kişilere az vakit ayıran problemlerli internet kullanıcıları, bilgisayar başında yalnız vakit geçirmeyi tercih etmektedir. Bu araştırmalarda problemlerli internet kullanımı çok boyutlu bir sendrom olarak değerlendirilmiştir ve bu görüş doğrultusunda bireylerin yüz yüze iletişim yerine internet ortamındaki iletişimi tercih ettikleri ve bu şekilde sosyal ağ kurdukları belirtilmiştir. Dolayısı ile bahsedilen bu durum da toplumdaki bireylerin birbiri ile olan ilişkilerini zamanla zayıflatıp daha çok yalnız kalmalarına ve sosyal izolasyonun artmasına neden olduğu görüşü mevcuttur (Gönül, 2002).

1.2.1. İnternet Bağımlılığı

Gelişmekte olan dünya düzeninde internetin temel çıkış sebebi, iletişimin arttırılması ve bilgi paylaşımının kolaylaştırılması yoluyla araştırmacıların olanaklarını arttırmaktır. Fakat bunlarla birlikte, internetin hızla yayılması patolojik aşırı kullanım ile ilgili sorunları da gündeme getirmiştir. Bireye kontrolsüz bir şekilde zarar verecek bir biçimde interneti kullanmak, internetin patolojik kullanımı olarak belirtilmektedir ve bu aynı zamanda psikiyatri dalında da tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Patolojik aşırı kullanım ve bu sebeple meydana gelen bireyler arasındaki iletişimde kopukluk, huzursuzluk ve mutsuzluk, sosyal yaşamdan çekilme gibi söz konusu durumlar ve uzun süreli bilgisayar başında hareketsiz kalmaya bağlı oluşan fiziksel problemler internet kullanımının olumsuz yönleri olarak sayılabilmektedir (Batıgün ve Hasta, 2010).

1970 ve 1980'lerde Patolojik aşırı kullanıma bağlı olarak meydana gelen "Bilgisayar bağımlılığı" konusundaki bazı bildirimlerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Dilimizde genel olarak "internet bağımlılığı" olarak kullanılan bu kavram, uluslararası literatüre ilk defa, Dr. IvanGoldberg'in 1996 senesinde göndermiş olduğu espri amaçlı bir mail ile girmiştir (Balcı ve Ayhan, 2007).

Uluslararası literatüre ilk olarak "internet addiction" öbeği ile giren bu kavram daha sonraları farklı araştırmacı ve akademisyenler tarafından farklı sözcüklerle de isimlendirilmiştir. Bireylerin bilgisayar ve internet ile mevcut olan ilişkilerinin hem çevrim-içi hem de çevrim-dışı bir biçimde devam edebildikleri için, "kompulsif bilgisayar kullanımı" veya "patolojik bilgisayar kullanımı" terimlerin kullanılmasının klinik açıdan daha anlamlı olacağını ileri sürenlerin de olduğu görülmektedir (Batıgün ve Hasta, 2010).

Kavramlardaki bu farklılaşmaların nedeninin, problemin kullanım sebebinden mi yoksa kullanım süresinden mi ileri geldiği konusundaki ayrılıkların yaşanmasıdır. Yapılan çalışmalara bakıldığında internet bağımlılığının gelişimi yaklaşık olarak 1.5

yıl kadar bir süreyi bulmaktadır bu sürecin öncesinde de 6 ay ile 3 yıl arasında değişen bir süreç daha bulunmaktadır (Arısoy, 2009).

Günlük kullanım sürelerine baktığımızda ise 4 saat ile 20 saat arasında değişen ortalama 7-8 saatlik bir süre bulunmuştur. Bununla birlikte internetin zararlı kullanımına bağlı olarak aile içi çatışmalar artış göstermekte ve sosyal işlevsellik de azalmaktadır. Ancak işi veya mesleği sebebi ile normalden daha uzun bir süre interneti kullananların bağımlı olmayacakları gibi farklı sebeplerden dolayı interneti daha az süre kullansalar dahi bağımlı olan bireyler olabileceklerdir. Bu sebeple hangi amaçla kullanılırsa kullanılsın internet doğru bir biçimde kullanılmadığı zaman olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır ve bu durum da günümüz şartlarında önemli bir hale gelmiştir (Arısoy, 2009).

Davranışsal bağımlılıklar unutulduğu için;bağımlılık denildiğinde, genellikle akla ilk önce alkol ve madde kullanımına olan bağımlılık gelmektedir. Ama Davranışsal bağımlılığın alışveriş, cinsiyet, kumar ve teknolojik bağımlılık gibi örnekleri mevcuttur (Arısoy, 2009). Beslenme, cinsiyet, internet ve davranış ve eylemi kontrol etme ile davranışının yetersizliği gibi olumsuz davranışlardan ve bağımlılık olgusuna rağmen davranışları devam ettiren madde bağımlılığı ve davranışsal bağımlılıklarında bağımlılık kavramının ortak özellikleri arasındadır (Henderson 2001). Davranış bağımlılıkları, teknolojik bağımlılıkları da içerisinde bulundurmaktadır. Davranışsal bağımlılıklar doğrultusunda ele alınan teknolojik bağımlılıklar içerisinde bilgisayar ve internet bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı gibi bağımlılıklar yer almaktadır (Griffiths 1999). İnternet bağımlılığı da genellikle teknolojik bağımlılıklar başlığı altında incelenmektedir.

Teknolojik bağımlılıklar, bilgisayar oyunları oynarken veya internette sohbet etmek gibi televizyon izlemek gibi aktif bir bağımlılık biçiminde olabilmektedir ve genellikle uyarıcı ve takviye edici özelliklere sahiptir. Davranış bağımlılığın ana bileşenleri olan çekilme, hoşgörü, duygusal durum değişkenliği, zihinsel doluluk, kişilerarası çatışma, fiziksel ve psikolojik bağımlılığın tekrarını da gösteren davranışlardır (Griffiths 1996). Bu altı boyuta uyan davranış bağımlılığı da denilmektedir.

Zararlı internet kullanımı olan kişilerde başka bir psikiyatrik bozukluk eşlik etme olasılığı nedir? diye bakıldığında bu kişilerin %50'sinde internet bağımlılığının yanı sıra başka bir psikiyatrik bozukluk olduğu da görülmektedir. Bunlardan en sık rastlananları ise şu şekilde sıralayabilmekteyiz: (Batıgün ve Hasta, 2010).

1. Madde kullanımı (%38)
2. Duygu durum bozukluğu (%33)
3. Anksiyete bozukluğu (%10)
4. Psikotik bozukluk (%14)
5. Depresyon (%25)

Griffiths (2000) aşırı internet kullanıcılarının aslında internete bağımlı olmadığını, fakat interneti diğer bağımlılıkların memnuniyeti için ideal bir platform olarak kullandıklarını belirtmektedir. Bu nedenle, gerçekten internete bağımlı olanlar ile İnternetteki diğer bağımlılıklarını yerine getirenler arasında ayırım yapmak önemlidir.

Bağımlılık sendromunda çekilme semptomlarının (sinirlilik, ajitasyon, saldırganlık), artmış hoşgörü, benlik tahsisi (aşırı kullanma), negatif takviye (yalan söyleme, sosyal izolasyon) semptomlarının neredeyse tamamı internet bağımlılığında görülebilmektedir (Ekşi ve Ümmet, 2013).

Bunlarla birlikte internet kullanım süresi arttıkça çocuk ve gençlerde düşünce süreçlerinin ve kişilerarası ilişkilerin bozulduğu görülmekte, aynı zamanda özgüven düşüklüğü, sosyal kaygı düzeyinde artış ve saldırganlık gibi olumsuz etkilerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu konuda internetin kullanım sıklığına, kimlik gelişiminin tamamlanmamasına, kullanım amaçlarına ve psikolojik olgunluğa erişmemelerine bağlı olarak ergenlik döneminde olan kişiler risk altında bulunmaktadır (Batıgün ve Hasta, 2010).

Neticede internet bağımlılığı; internet ile ilgili gereğinden fazla zihinsel meşguliyetin olması, internet dışında geçirilen vaktin değersiz bulunması,, internette

gereğinden ya da düşünülmediğinden daha fazla oyalanmak, doyum sağlamak için gittikçe artan miktarda internet kullanımı internetin olmadığı yerde gerginlik ve hoşnutsuzluk hissetmek ve gereğinden fazla internet kullanımının aile, sosyal ve iş hayatında olumsuz etkilere sebep olabilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Arısoy 2009).

1.2.2. Bilgi Dezenformasyonu

İnternet her ne kadar bilgiyi çok hızlı ve kolay erişilebilir hale getirmiş olsa da, bu durum internetteki her bilginin doğru bilgi olduğu anlamına gelmemektedir. Artık belirli bir konuyu detaylı araştırıp öğrenmek yerine, arama motoru kullanılarak ulaşılan sonuçlar neticesinde, o konu hakkında o güne değin en çok tıklanmış veriler herkesin sorgulamaksızın benimsediği ve kullandığı bilgi kaynağı haline gelmiştir. Doğruluğu teyit edilmemiş ve kaynağı belirsiz pek çok yalan haber ya da dedikodu internet üzerinden çok kısa bir süre içinde yayılabilmektedir. İşin vahim tarafı ise, çok az insanın internetteki bilgi kirliliği içerisinde eksiksiz ve doğru bilgiyi seçebiliyor olma durumudur (Batıgün ve Hasta, 2010).

Bazı yorumcular internetin bilginin paylaşılma ve yayılma olanaklarını genişletmesi sayesinde artık hiçbir şeyin gizli kalamadığını ileri sürmektedirler. Oysa bilinmektedir ki, etkin güçler kendi çıkarları doğrultusunda çarpıtılmış verileri ya da yalan haberleri çok hızlı biçimde dolaşıma sokabilmektedirler. İnternet günümüzde enformasyon ve propaganda savaşlarının en önemli cephesi haline gelmiş durumdadır. Bu sebeple internet sayesinde toplumun özgürce bilgi edinebildiği ve gerçekleri öğrenebildiği iddiaları bir yere kadar doğru olabilmektedir (Öztürk ve ark., 2007).

Öncelikle dezenformasyonun anlamını Fetzer'in yorumuyla açıklayalım:

“Dezenformasyon, bilginin eksik, yanlış veya başka bir deyişle inandırıcı olmamasından, gerçekler hakkında belirli bir kitleyi yanıltmak için yayılmasıdır. Bazen kitle, açık bir dezenformasyon olarak adlandırılan bu tür bilgilerin kaynağıyla ilgili bilgilendirilir. Ancak bazen, bu eylem bilginin kaynağını tanımlamaksızın veya yanlış kaynak sağlayarak yapılır. Bu duruma kapalı dezenformasyon denir.

Dezenformasyonun niceliğini ve kalitesini değerlendirmek zordur, ancak aynı zamanda siyasi hedeflere veya hedeflere ulaşmak için kullanılan yalancı bir hareket olarak da tanımlanabilir.” (Yıldırım, 2009).

Dezenformasyon, çağımızın vebasidir ve gittikçe kitleleri etkisi altına almaktadır. Dezenformasyonla halk, aldatılmış, manipüle edilmiş, yanlış değerlendirilmiş, önyargılı ve çarpıtılmış, bilinen gerçeklerin güvenilirliğini yitirmiştir veya başka şeylerin gerçekleri güçlendirilmiş bir şekilde gündeme getirilmiştir. Bu işlemler için medya, kitaplar, internet, örgütler, derin devlet kullanılır. Bunların bazıları bilinçli, bazıları bilinçsiz olarak hareket eder (Kim ve Davis, 2009).

Aşılması planlanan yanlış bilgi birdenbire de verilmez, çünkü o zaman tepki çeker. Önce onu doğal olarak düşündürtecek küçük küçük olaylar yaratılır, parmakla o olaylar işaret ediliyormuş gibi de yapılmaz. Fakat üst üste bu haberler gelmeye başlayınca yavaş yavaş insan beyinlerine yapmak istedikleri konusundaki amaçlarına ulaşmaya başlarlar. Bazen de bilgi doğru verilir ama kaynağı yanlış gösterilir. Veya kurgu şeklindeki karalama kampanyalarına başlanır. Yavaş yavaş, halk düğmeye basılmasına hazır hale gelecektir (Yıldırım, 2009).

Dezenformasyon kavramını tam olarak açıklayabilmek için psikolojik savaş kavramını da kısaca ele almak gerekir.

Psikolojik savaş, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplumsal hayatın sınıflar arası ve eyaletler arası savaştan daha etkin biçimde kapsadığı bir fenomen haline geldi. Savaş, yalnızca taraf tarafların silahlı kuvvetleri arasında verilmez. Cephe arkasında psikolojik savaş verilir ve psikolojik işlemler yapılır. Psikolojik savaşın silahlı savaştan farkı, silahlı savaşın belli bir zamanda verilmesine rağmen psikolojik savaşın devamlılığıdır. Psikolojik savaşta amaç, seçilen kişinin duygularını, düşüncelerini, tutumlarını ve davranışlarını istenen yönde şekillendirmektir. Hedef grubun düşünce, duygu, tutum ve davranışlarını değiştirmeye yönelik politik, askeri, ekonomik, sosyolojik, ideolojik ve teknolojik çatışmalara psikolojik savaş denilmektedir (Yıldırım, 2009).

Sınıf mücadelesinde ya da bölgeler arası mücadelede olduğu gibi, psikolojik savaşın temel pazarı psikolojik operasyonlar zihinlerdir. Savaşan devlet, savaşı kendi halkının, müttefik devlet halklarının, tarafsız halkların ve düşman devlet halklarının zihninde kazanmak için psikolojik bir operasyon yürütür. Psikolojik savaşın çatışma alanı ve dezenformasyon akıl olarak algılanırsa, medyanın bu çatışmanın temel silahı olması gerekiyor. Savaş alanında medyanın işlevi psikolojik savaş ve psikolojik operasyonlar bağlamında anlamlı hale gelir. Hedef kitlenin düşünce, duygu, tutum ve davranışlarını değiştirmeye yönelik mesajlar medya vasıtasıyla zihne aktarılır. Bu nedenle, putperest, mikrofonlara ve özellikle de ekranlara egemen olan akıllara ve bilinçlere egemen olmaktadır (Yıldırım, 2009).

1.3. Psiko-sosyal Faktörlerin Problemlı İnternet Kullanımı İle İlişkisi

İnternetin giderek artan kullanımı, insan hayat ile bazen olumlu bazen de olumsuz bir ilişki içindedir. Bazı kullanıcılar internette uzun süre kalabilmekte veya günlük hayatlarıyla ilgili faaliyetleri geciktirecek ya da erteleyecek şekilde interneti kullanabilmektedir. Bu kullanıcılar, sağlıksız İnternet kullanım davranışlarından ötürü yaşamlarında giderek daha fazla sorun yaşıyor ve psikolojik bozukluklar yaşamaktadırlar (Ceyhan ve Ceyhan, 2008).

Problemlı internet kullanımı kavramı; bireylerin internet kullanımına bağılı olarak aile ve iş gibi önemli boyutlarda yaşanan bozulma, başarısızlık ve sürekli kullanım olarak tanımlanmaktadır. Birçok araştırmaya göre internetin uzun süreli kullanımı, yalnızlık, depresyon, sosyal ilişkilerin zayıflaması ve yakın dostlukların ve sosyal uzaklıkların azalması gibi bazı sorunlara neden olduğu belirtilmektedir (Ceyhan ve Ceyhan, 2008).

Psikopatolojinin varlığının, sorunlu İnternet kullanımına yatkınlığı arttırdığı bilinmektedir. Bu bölümde bilişsel davranışçı yaklaşım çerçevesinde yalnızlığın, algılanan sosyal desteğin, algılanan esenlik hallerin ve romantik ilişkilerin sorunlu internet kullanımı ile ilgili bilişler üzerindeki ilişkisini gençler üzerinde araştırmaktır.

1.3.1. Yalnızlık

Yalnızlık, bir birey için istenen ilişkiyi kurmada kendisini yetersiz hissettiğinde ortaya çıkan ve arzulanan kişilerarası ilişkiler ile var olan kişilerarası ilişkiler arasında fark yarattığında hissedilen bir durumdur. Yalnızlığın temelinde, yaşayan sosyal ilişkilerin yetersizliği ve bu ilişkilerden düşük memnuniyet seviyesi vardır. Yalnızlık ve internet kullanımı arasındaki bağlantıya dikkat çeken birçok araştırma mevcuttur (Balcı ve Ayhan, 2007).

Bazı araştırmacılara göre de problemlili internet kullanımı yalnızlık düzeyini arttırmadığı, yalnızlık sonucunda problemlili internet kullanımının meydana geldiğini ifade ederken bazı araştırmacılara göre ise yalnızlığın problemlili internet kullanımının mutlak bir sonucu olduğu belirtilmektedir (Ekşi ve Ümmet, 2013).

Bireylerin hayatlarının her döneminde diğer insanlarla iletişim kurmaları önemlidir. Herkesin etkileşimde bulunması ve başkalarıyla etkileşime girmesi gerekir. Bugün birçok nedenden ötürü insan ilişkilerinde sorunlar var ve birbirlerine yakın olmamış kişi sayısı artış göstermektedir. Bu durum insanların sosyal ilişkilerden yoksun olmalarına neden olmaktadır. Eski zamanlarda bir arada oturup muhabbet etme, hal hatır sorma, birlikte eğlenme gibi paylaşımların yerini alan teknoloji ürünü televizyon, bilgisayar, cep telefonu vb. ile insanlar kendi kendilerine zamanlarını geçirebilmekte, paylaşma ihtiyaçlarını ve iletişim ihtiyaçlarını ise ayaküstü muhabbetlerle veya sanal ortamda gidermeye çalışmaktadır (Kim ve Davis, 2009).

Paylaşma ve birlikte olma ihtiyaçlarının giderilememesinden kaynaklanan yalnızlık, bireyin kendi yaşamında kendini kötü hissettiği ve sıkıntı yaşadığı bir dönem olarak belirtilmektedir. Yalnızlık ile ilgili olarak farklı uzmanlar tarafından farklı ifadelerde bulunmuş olunmasına rağmen, yalnızlık konusunda genel geçer bir şekilde kabul gören ifade de Pepleu ve Perlman'a aittir. Pepleu ve Perlman (1984)'e göre yalnızlık; bireyin var olan sosyal ilişkileri ile düşündüğü ya da

gereksinim duyduğu sosyal ilişkileri arasındaki farklılık sonucu yaşanan ve olumsuz yönde olan bir duygu durumudur (Açıkgöz, 2013).

Peplau ve Perlman'a (1984) düşüncesine göre, yalnızlık bireyin tek başına olması ile aynı şey değildir. Bu doğrultuda, insanlar sadece yalnız oldukları zaman kendilerini yalnız hissetmeyebilir, ancak çevrelerinde bulunurken bile yalnız hissedebilirler. Yalnızlık, duruma göre değişen öznel bir tecrübedir (Akt: Kılınç ve Sevim, 2005).

Yalnızlık durumu ile birçok faktör ilişki içindedir. Bu etmenlerin bir kısmı bireylerin ergenlik dönemine girdikleri andan itibaren karşılaştıkları ani ve keskin değişikliklerden, dönüşümlerden de kaynaklanmaktadır. Bahsedilen bu durumlar bireylerde karşılanması güç yeni beklentileri de beraberinde yaratabilmektedir. Bireylerin yaşamak zorunda oldukları bu ani ve keskin değişiklikler diğer bir taraftan onların var olan ilişkilerinde bazı kesintilere neden olarak onların çevrelerindeki sosyal uyumlarını etkileyebilmektedir. Bunların dışında utangaçlık ve düşük öz güven ve saygı, sosyal beceri eksikliği de yalnızlığa zemin hazırlayabilen etmenlerdendir (Açıkgöz, 2013).

Adler bireylerin, hayatın ilk yıllarından bu yana toplumsal bir yapı içerisinde geliştiğini ve çevredeki çocukların daha sonra geliştireceği davranış modellerini belirlemede çocuğun aile üyeleri ile olan ilişkisinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bireyin diğer bireyler ile olan bağlarının koptuğunu hissedince de yalnızlık ve endişe hissettiğini eklemektedir (Gönül, 2002).

Ergenlerle gerçekleştirilen bazı çalışmalar sosyal gruplara dahil olma isteğinin yalnızlık düzeyi düşük olanlarda bazı davranışsal stratejileri sıklıkla kullandıklarını saptanmıştır. Bu davranışsal stratejilerden biri; sosyal gruplara dahil olmaya çalışmaktır. Bu çalışmada yalnızlığını gidermeye çalışan bireylerin, interneti yalnızlığını gidermeye yardımcı bir araç olarak gördükleri ve gitgide bağımlı hale geldikleri belirtilmiştir (Batıgün ve Hasta, 2010).

Yalnızlık kavramı, toplumsal ve duygusal yalnızlık olarak iki farklı boyutta düşünülmektedir. Duygusal yalnızlık, bir bireyin hayatındaki özel kişilerin

kaybedilmesinin bir koşuludur. Sosyal yalnızlık ise, genel arkadaşlıklar kuramamanın bir ifadesidir. Bazı araştırmalarda internette kurulan yüz yüze iletişimin yüksek seviyede olmasının, düşük sosyal yuva ve yüksek düzeyde duygusal yalnızlık ile ilişkili olduğunu belirtilmiştir. Bu nedenle, problemlili internet kullanımı ile yalnızlık arasındaki ilişkiyi bu iki yalnızlık doğrultusunda tartışmak daha yararlı olacaktır (Ekşi ve Ümmet, 2013).

Davis (2001) tarafından geliştirilen bilişsel-davranış modeline göre, problemlili internet kullanımı olan bireylerin psiko-sosyal problemlere (depresyon, yalnızlık gibi) yatkın olma eğilimi vardır. Yapılan araştırmaya göre internet kullanımı arttıkça kullanıcılar toplumsal yaşamdaki insanlarla daha az sosyal ilişki kurarak "sosyal izolasyona" yol açmaktadır (Açıköz, 2013).

Bilgen (1989) üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri üzerindeki ilişkisini araştırmıştır. Bu çalışmaya göre kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyinin yalnızlık seviyesi arttıkça azaldığı ifade edilmektedir. Toplumsal, kişisel ve genel anlama düzeyinin düşük öğrencilerin, internette bilmediği insanlarla iletişim kurmasının onlar tarafından kabul edilmeye çalışılmasının göstergesi olarak kabul edilmiştir. (Akt: Gönül, 2002).

Rotunda ve Kass (2003) araştırmasında problemlili internet kullanımı düzeyinin yüksek olduğu kişilerin, internette harcanan zaman adına internet üzerinden planlama yapmak için çok fazla vakit geçirmesi gibi bazı önemli özelliklerine sahip olduklarını bildirmiştir (Akt: Tutkun, 2009).

Pratarelli, Browne ve Jhonson (1999) problemlili internet kullanımındaki bireylerin sosyal hayatlarının oldukça olumsuz etkilendiği ve yalnızlığa sebep olduğunu ortaya koymuştur (Akt: Batıgün ve Hasta, 2010).

Bahsedilen araştırmalardan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçları destekleyen diğer araştırmalar incelendiğinde, yalnız kalan bireylerin yalnızlık ihtiyaçlarını karşılamak için internet kullandığı ve problemlili internetin kullanılması da bireylerin zaman içinde yalnızlığa yönlendirildiği söylenebilmektedir. Aynı zamanda elde edilen bir diğer sonuç ise, yalnızlığın problemlili internet kullanımına iten güçlerden

biri olduğudur. Problemlı internet kullanımı ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan birçok araştırma, problemlı internet kullanımı ve yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu da ifade etmiştir (Açıkgöz, 2013).

Yapılmış olan bazı araştırmalar, interneti patolojik düzeyde kullananların daha yalnız olduklarını belirtmiştir. Morahan-Martin (1999) internette sorunlu internet kullanımının yüz yüze iletişim, diğer sosyal faaliyetler ve kişiyi toplumdan ve gerçek dünyadan soyutlayarak İnternetin aşırı derecede kullanılmamasından mahrum bıraktığını belirtmiştir. Chou ve Hsiao (2000) yaptıkları çalışmada, internetin toplumsal izolasyona neden olarak sosyal ilişkileri azalttığını ve İnternet kullanımında sorun yaşayan bireylerin daha yüksek düzeyde yalnızlık bildirdiklerini bulmuştur. (Batıgün ve Hasta, 2010).

Bazı araştırmalar, insanların interneti başkaları ile iletişim kurmak, yeni insanlarla tanışmak ve duygusal destek almak için daha çok kullandıklarını bildirmiştir. Yalnız yaşayan insanlar internette sosyal aktiviteler için sosyal destek almakta ve bu tür aktiviteleri olan insanlar ile birlikte zevk ve gevşeme hissetmektedirler. Bu, kişinin internetle tekrar meşgul olmasını olasılığını da artırmaktadır. Bu nedenle yalnızlığın internetin sorunlu kullanımını tetikleyen en önemli etkenlerden biri olduğunu belirtilmektedir. Sonuçlara bakıldığında, problemlı internet kullanımı ile yalnızlık arasında nedensel bir ilişki kurmaya çalışmak mümkün görünmemektedir. Yalnızlığın ve sorunlu internet kullanımının ilişkisine odaklanmak daha faydalı olacaktır (Yıldız ve Bölükbaş, 2005).

1.3.2. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek bir bireyin çözüm, önleme ve tedavide karşılaştıkları sorunları farkına varılmasında ve dolayısıyla zihinsel sağlıklarını korumalarında güçlü bir bilinç kaynağıdır. İnternetin gittikçe yaygınlaşması ile birlikte internet, bireylerin başkalarından yardım istediği kaynaklardan biri haline gelmiştir. Problemlı internet kullanımı ile sosyal destek arasında negatif bir ilişki bulunurken, düşük sosyal desteğin de problemlı internet kullanımı açısından risk faktörlerinden biri olabileceği görüşü ortaya koyulmuştur (Ekşi ve Ümmet, 2013).

Öğrenciler ise araştırma kaynağı, proje, mail, ve bilgiye ulaşma aracı olarak interneti kullanmaktadırlar. İnternetin en güçlü özelliği şüphesiz iletişimdir. Ergenlik döneminde ise özellikle günlük sosyal yaşamlarında internet kullanımı görülmektedir. İnterneti kullanmak, bireyleri sosyal faaliyetlerden mahrum bırakır ve toplumsal ilişkilerin oluşumuna ve şekillendirilmesini önleyebilmektedir. İnternetin aşırı kullanımı, bireyleri gerçek dünyadan izole eder ve gerçek dünyayla olan temas ve his bağlantısını engellemektedir (Açıkgöz, 2013).

Yapılan bazı çalışmalarda, internet kullanan ergenlerin sosyal bağlanışlıklarının daha fazla olduğu ve aile ve arkadaş bağlarının ise daha zayıf olduğunu ortaya koymaktadır. Aşırı internet kullanımı olan bireylerin, interneti diğer kişilerden daha fazla oranda, oyun oynama, boş zaman geçirme, sanal arkadaşlıklar kurma ve duygusal destek sağlama amaçlarıyla kullandıkları ve bu kişilerin diğer kişilerden daha yalnız olduğu belirlenmiştir (Budak, 1999).

Literatüre baktığımızda, problemlerli internet kullanımı ile algılanan sosyal destek arasında hem olumsuz hem de olumlu ilişkilerin bulunduğunu gösteren çalışmaları görmek mümkündür. Problemlerli internet kullanımı ile algılanan sosyal destek arasında olumsuz bir ilişki olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Açıkgöz, 2013).

Kraut ve ark. (1998) göre, internetin sosyal paylaşım için kullanımı arttıkça, bireylerin aileleri ve arkadaşlarıyla olan teması azalmaktadır. Algılanan sosyal desteğin düşük olduğu öğrencilerde sorunlu internet kullanım oranının yüksek olduğu ve düşük sosyal desteğin sorunlu internet kullanımının risk faktörleri arasında bulunduğu belirtilmektedir. Böylece, ergenlerin kendileri için önemli bireylerden algılanan sosyal desteğini artırmak, problemlerli internet kullanımının üstesinden gelmek için bir önlem olarak ifade edilebilmektedir (Akt: Budak, 1999).

Literatürde, problemlerli internet kullanımı ile algılanan sosyal destek arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Ergenlerin büyük hacimli internet kullanmanın nedenleri üzerine yapılan bir çalışmada, bilgi almak yerine çevrimiçi oyun oynamak ya da sohbet odaları içindeki arkadaş ve yabancılarla sohbet etmek için ve internet oyunları için kullandıkları belirtilmektedir. Bu, onların

arkadaşlarının destek ve iletişim ihtiyaçlarını karşılamak ve onların internet kullanımıyla destek ihtiyaçlarını karşılamak istediklerini belirtmektedir (Açıkgöz, 2013).

1.3.3. Algılanan Esenlik Halleri

Algılanan esenlik, insanların kendi sağlıkları hakkında sahip oldukları fikirlerdir. Bu fikirler, genellikle kişinin sağlığı hakkında gerçeği ifade eden bir betimlemeden ziyade kişinin kendisini nasıl bulduğu (sağlıklı veya sağlıksız) ile ilgili bir görüştür. Bu kavramsallaştırma birçok araştırmacı tarafından desteklenmektedir ve algılanan esenlik ölçeğinin geliştirilmesi ve yorumlanması için bir temel teşkil etmektedir (Açıkgöz, 2013).

Algılanan esenlik kavramı, esenliğin kuramsal yapısının literatür temelli beş ana bileşeni üzerine odaklanmaktadır. Bunların ilki, esenliğin algısal doğasıdır.

Dunn, esenlik tanımlamasında ‘belli bir çevre içerisindeki esenlik deneyimi her birey için benzersizdir’ ifadesiyle ‘bireysel çevreyi’ ve bunun yanında bireyin bu çevre ile olan ilişkisini ve algılarının öznelliğini işaret etmiştir. Çünkü iç veya dış kaynaklardan gelen bilginin nasıl işlendiği ve yorumlandığı bireyden bireye büyük değişiklikler göstermektedir (Budak, 1999).

Bu bakımdan sağlığa ve esenliğe dair ölçümler yalnızca klinik, fizyolojik ve davranışsal olmayıp aynı zamanda algısal unsurları da içermelidir. Esenlik ölçümüne algısal yaklaşım deneysel olarak desteklenmiştir.

Sağlık ve esenlik üzerine yapılan sosyal destek araştırmalarında, kişinin sağlığı üzerindeki en güçlü etkinin kişinin aldığı destek değil, algıladığı destek olduğu görülmüştür. Bunun yanında stres araştırmaları, bir uyarının kişi üzerinde tepki verilecek gerilimi üretebilmesinin, bunun kişi tarafından bir tehdit olarak algılanmasıyla bağıntılı olduğunu göstermektedir (Açıkgöz, 2013).

Öğrencilerin barış düzeyi ile sorunlu internet kullanım seviyeleri arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, esenliği düşük olan bireylerin internet kullanımında problemleri yüksektir.

Doğan (2004), arkadaşlık desteği yüksek olan grupların sükunet düzeyinin, düşük arkadaşlık desteğinden çok daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmaya göre, esenliği düşük bireylerin az arkadaşları olduğu için, arkadaşlar edinmek ve vakit geçirmek için internet kullandıkları belirtilmiştir. Young (1996)'nın yaptığı araştırmada 'internet bağımlısı' olarak sınıflandırılan grup, aşırı internet kullanımlarından dolayı aile, sosyal ve mesleki hayatlarında problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bağımlı olmayan kullanıcılar internet kullanımından dolayı daha az olumsuz etkilenmekte, bağımlı olan grup ise, aile, sağlık, mesleki, sosyal ve parasal anlamda hayatlarının birçok alanında zarar görmektedir. Bu zarar da onların esenliklerini düşürmektedir (Açıkgöz, 2013).

İnternette harcanan fazla zamandan dolayı kişinin mesleki ve sosyal yaşamında problemlere sebep olması, internet bağımlılığına gönderme yapmaktadır. Bu bağımlılık, mesleki ve sosyal yaşamda problemlere sebep olması nedeniyle kişinin esenliğini düşürmektedir (Açıkgöz, 2013).

Yapılan araştırmalar doğrultusunda barış düzeyinin düşük olduğu kişilerin daha iyi hissetmek için internet kullanmaya eğilimli olduğu ve sorunlu problemleri kullanımının zamanla refahı azalttığı söylenebilir (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1993).

1.3.4. Romantik İlişkiler

İnterneti kullanan bireyler kendileri ile uyumlu olduklarını düşündükleri arkadaşlarının arkadaşları ya da platform aracılığı ile arkadaş olarak ekledikleri fakat sosyal açıdan fazla tanımadıkları kişilerle romantik ilişki amaçlı iletişim için sosyal ağları kullandıkları ifade edilmektedir (Beştav, 2007).

Freudcu yaklaşım ve öğrenme psikolojisi bağlamında anne ve çocuk arasındaki bağlanma stilleri incelenmiştir. Buradan, erken çocukluk deneyimlerinin yetişkinlerin diğerleriyle (romantik ortaklar, meslektaşları, patronları ve örgütler) olan ilişkilerini şekillendirdiği belirtilmektedir. Bu gözlemlerin sonucunda Bowlby, annelerinden ayrılan bebeklerin ve çocukların bu duruma karşı öngörülebilir duygusal tepkiler verdiğini gözlemlemiştir. Bu reaksiyonların ilki karşı cinse aittir. Çocuk ağlayıp, aktif olarak arama yapmıştır ve başkalarının yatıştırıcı davranışlarına

karşı direniş göstermektedir. İkinci olarak, çocuğun pasif bir şekilde çılgınca tepki gösterdiği belirtilmiştir. Üçüncüsü ise bağlanmadan kaçınılan bir reaksiyon olmuştur. Annesi dönen çocuk ise onları umursamaz bir tavır içerisinde girmiştir (Beştav, 2007).

Sosyal paylaşım siteleri aynı zamanda romantik bir ilişki kurmanın güvenli bir yoludur. İnsanlar sosyal paylaşım ortamlarından romantik davetlere karşı reddetme eğilimindedirler, fakat bu sosyal ağların romantik amaçlar için arama yapmak için kullanılmadığı manasına gelmemektedir (Stern ve Taylor, 2007).

II. BÖLÜM: SALDIRGANLIK VE SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARI, TÜRLERİ VE KURAMLAR

2.1 Saldırganlık

İnsanlarla iletişim halinde olmak, karmaşık sosyal yapı gösteren bu dünyadaki en önemli olaylardan birisidir. Sosyal davranışların temeli bebeğin ilk günlerinden başlayan bir süreçtir. Bir çocuk büyüdükçe, diğer insanlarla tanışır ve onların varlığının farkına varır. Söz konusu bu durum ise, sosyal kalkınmanın kaçınılmaz ve sürekli bir şartıdır. Başkaları ile ilişki kurmanın olumlu ve olumsuz yönlerinin gelişimi örneğin saldırganlık, bu sebeple büyük bir önem taşımaktadır (Morgan, 1998).

Saldırganlık; başkalarının kişisel haklarını umursamadan, onları göz ardı etmeyi içerdiği gibi, başkalarının hak kullanmasını engellemek, ya da hak kullanımı için uygun ortamın ortaya çıkmasına engel olmak, duygusal ve fiziksel olarak zor kullanmak gibi eylemleri barındırmaktadır. Genel olarak saldırganlık bireylerin diğerlerine öfkelenmesi ya da kin tutması ve saygısını kaybetmesidir (Halis ve ark., 2005).

Saldırganlık, canlı ya da cansız bir şeye zarar verilmekle ya da zarar vermeden yapılan bir davranış olarak belirtilmektedir (Franzoi, 2003). Saldırganlık, farklı türlere ayrılmaktadır.

Saldırganlık yapılan eylemin niteliğine göre; fiziksel, sözel, dolaylı ve direkt saldırganlık olarak dörde ayrılabilir. Fiziksel saldırganlık, fiziksel yaralanmaya neden olabilecek vurma, itme vb. eylemlerdir. Fiziksel saldırganlık fiziksel güç kullanımını gerektirdiğinden, kişi zayıf olanlara karşı bu kadar agresif davranmayı tercih eder gibi gözükmemektedir. Sözlü saldırganlık, birine zarar vermek, onu küçük düşürmek için kaba sözler söylemektir. Bu sözler aşağılanma, küçümseme, alay, küfür ve tehditler içerebilir. Bu saldırganlık fiziksel güç gerektirmediğinden, fiziksel saldırganlıktan daha çok kullanılır (Franzoi, 2003).

Freud, saldırganlığı, doyum sağlanıncaya kadar artmaya devam eden açlık ve susuzluk gibi doğuştan gelen bir uyarı olarak görmüştür. Bu görüşü doğrultusunda toplumun önemli görevlerinden biri, saldırganlığı yapıcı ve sosyal olarak kabul edilebilir kanallara yönlendirmektir (Morris, 2002). Freud gibi Lorenz de saldırganlığın doğuştan gelen bir uyarıcı olduğunu benimsemiştir ve saldırganlık öncelikle dışsal uyaranlara bir tepki değil, insanın içine gömülmüş, özgür olmaya çabalayan bir uyarılma ve dış davranışların yeterli olup olmadığına bakılmaksızın ifade bulmasıdır (Fromm, 1993).

Sosyal öğrenme teorisine göre, saldırganlık gözlem veya taklit yoluyla öğrenilir ve ne kadar çok tekrar ederse o kadar kalıcı olur. Bu şekilde hoş olmayan deneyimlerden kaynaklanan duygusal uyarılma geçmişteki takviye edilmiş davranışa bağlı olarak farklı davranışlara neden olur. Sosyal öğrenme teorisi:

- a) Saldırganlık önleme deneyimine verilen cevaplardan sadece bir tanesidir,
- b) Saldırganlığın, dürtü gibi özelliklere sahip olmayan ve sonuç olarak davranışın beklenen sonucuyla ilişkili bir yanıt olduğunu ifade etmektedir (Atkinson, 1999).

Biyolojik temelli teoriye göre saldırganlık, merkezi sinir sistemi ve endokrin sistemin yol açtığı bir tepkidir. Bu konuyu araştıran bilim insanları zayıf beyin işlevlerinin ve özellikle de yetersiz frontal ve temporal lob işlevlerinin saldırganlığın gelişiminde nedensel bir rol oynadığını vurgulamıştır. Ek olarak biyolojik temelli teorisyenler nörotransmitterlerin (norepinefrin, dopamin vb.) saldırganlığın ortaya çıkmasında ve daha da artıl göstermesinde rol oynadığını savunmaktadırlar (Efiliti, 2006).

Sosyal bilgi işleme teorisine göre saldırganlık, bireyin hayatının ilk yıllarından sosyal davranışların öğrenildiği ve öğrenildiği "senaryolar" veya "planlar" aracılığı ile kontrol edilmektedir. Sosyal hesaplama modeli, sosyal davranışları temel alan sosyal problem çözme stratejileri ile açıklamaya yönelik bir modeldir. Sosyal problem çözme stratejileri aşamalı bir süreçtir. Bu süreçte bireyin deneyimlerini

temsil eden birikimli yapılar olan senaryoları veya şemaları yönlendirir. (Jarvinen, 2001).

Bu saldırganlık tanımlarının tümü diğer araştırmacılar tarafından desteklense de, birçok araştırmacı, bir saldırı davranışını bir konunun altında tanımlamak yerine, farklı saldırı türlerinin var olduğunu ve farklı şekillerde tanımlanmasını önermiştir. Bunun temelinde, araştırmacılar farklı fizyolojik, psikolojik ve zihinsel süreçlerle birlikte farklı uyaranlara farklı saldırganlık türlerinin kaynağı olduğunu göstermektedir (Lui, 2004).

Feshbach (1970), saldırganlığı 2 alt tipe ayırarak tanımlar; Birinci Alt Tip: “Duygusal”, “tepkisel”, “koruyucu”, “atılgan” ya da “sıcakkanlı” saldırganlık başlığı altında başkaları tarafından başlatılan fiziksel ya da sözel saldırıya karşı verilen sert tepki olarak tanımlanır. Bu saldırganlık türü, nispeten duygusal üstünlük ve kontrol kurmayı amaçlamaktadır. İkinci Alt Tip ise: “yıkıcı”, “araçsal”, proaktif” ya da “soğukkanlı” saldırganlık olarak adlandırılır. Bu saldırganlık türü üstünlük, baskın olma ve başkalarını kontrol etme amaçlı bir davranış biçimi olarak ifade edilmektedir (Akt: Lui, 2004).

Ferris ve Grisso (1996), saldırganlığı, olumlu ve olumsuz saldırganlık olmak üzere ikiye ayırarak tanımlamıştır. Olumlu saldırganlık, bir kişinin fiziksel varlığını ve bireyselliğini korumaya yardımcı olan saldırganlık türü olarak tanımlanır ve bireylerin bireysel egemenliğini arttırarak bireysel egemenlik, üstünlük ve dereceyi korumalarına yardımcı olur. Olumsuz saldırganlık, hem mağdurlara hem de suçlulara yol açabilecek hem olumsuz hem de zararlı davranışları, yüksek fiziksel zararı, psikolojik ve duygusal travmayı ve maddi kaybı içeren saldırganlık türü olarak tanımlanır. Megarge'ye göre, saldırganlık; fiziksel, sözlü, aktif ve pasif saldırganlık olarak dörde ayrılmaktadır. Fiziksel saldırganlık, bir organizmanın vücuduna veya başka herhangi bir yerine saldırıdır. Fiziksel saldırganlığın iki önemli sonucu vardır. Birincisi, fiziksel saldırganlık, bireyin karşılaştığı engeli aşmasına ya da engelden tamamen kurtulmasına ve zararlı uyarıları (davranışları) devre dışı bırakmasına neden olmaktadır. İkincisi ise acı çeken, acı çeken veya acı çeken fakat eylemi gerçekleştirilmeyen kişidir. Sözlü saldırganlık, başka bir kişinin sözlü kanallara zararlı uyaranlar gönderdiği cevabı olarak tanımlanır. İki kişiye sözlü saldırganlık, diğerini

tehdit etme ve varlığını reddetme vardır. Aktif saldırganlık, mağdurun kasıtlı ve yıkıcı uyarılarına bir amaçla gönderen davranışsal tepki olarak tanımlanır. Pasif saldırganlıkta, mağdurun amacının engellenmesi olarak belirtilir (Akt: Allende, 2004).

Gladue (1991), saldırganlığı dört kategoriye ayırır: fiziksel, sözel, dürtüsel ve saldırganlıktan kaçınma. Fiziksel saldırganlık, en yaygın saldırganlık türüdür; Kişisel aşağılanma ya da hakarete karşı koymak ya da tahrik edici durumlara tepki vermek için fiziksel gücü kullanan saldırganlık türü olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu tür bir saldırı, taraflar arasındaki fiziksel çatışmadır. Sözel saldırganlık, otoriteye, eleştirilere, aşağılamaya ve fiziksel ihlallere verilen sözlü tepkiler olarak tanımlanırken, itici saldırganlık karar verme ve hayal kırıklığı hoşgörü düzeni ile ilgilidir. Saldırganlıktan başka bir tür saldırganlığın önlenmesi, herhangi bir çatışmadan kaçınılması gereken herhangi bir eylem olarak tanımlanır (Akt: Güner, 2007).

Saldırganlık hakkında en önemli belirleyici unsur, kişinin niyeti. Birisi bir kişiye zarar vermeye çalışıyorsa, onu sık sık agresif bir kişi olarak görürüz; Eğer zarar vermeye veya zarar vermeye çalışmıyorsa, agresif bir davranış göstermiyor. Bu nedenle saldırganlık, (niyet) başkalarına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir davranış veya eylemin biçimi olarak da tanımlanabilir. Bu kavramı saldırganlığa uygulamak çok zordur. Çünkü gözlemlenebilir davranışa bakarak var olup olmadığına karar verilemez. Çoğunlukla kişinin niyetinin ne olduğunu bilmek zordur ve bu nedenle agresif olup olmadığına karar veremeyiz. Bununla birlikte, bu kısıtlamayı kabul etmeliyiz. Saldırganlığın sağlıklı bir tanımı ancak niyet söz konusu olduğunda mümkün olmaktadır (Freedman ve ark., 1989).

Ergenlik döneminde ortaya çıkan öfke durumlarını incelerken, ergen kendi kaderini belirleyebilmek ve kontrol edebilmek için mücadele etmekte ve bağımsız davranmak isteği içindedir. Bu sebeple, ergenlik çağındaki öfke, ailede yoğun olarak yaşanmaktadır. Genel olarak ergen öfke ailede ani öfke patlamaları şeklinde ve serttir. (Bauman, 1997). Gelişimsel zorluklar öfke ve saldırganlık yaşamına da yol açabilir. Bu dönemde sosyal desteğin yoksun bırakılması ergenliğin agresif olmasına

neden olabilir. Bu nedenle yetimhanelerde yaşayan bireylerin bu açıdan dezavantajlı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Klinik bir bakış açısıyla öfkenin iç ve yıkıcı sınırları ergenlerde intiharı artırdığı görülmektedir. Yaşlı 4-18 saldırgan davranış arasında 800 çocuk ve ergen intihar davranışı üzerine yapılan bir çalışmada, bu çocuk ve ergenlerin% 13,2'si intihar girişiminde bulundu ve bu oran genel nüfusa göre önemli derecede yüksek (% 0,3 -% 0,5,). Ek olarak; 14-18 yaş arasındaki ergenlerin genç ergen ve çocuklardan daha yüksek bir oranda intihar girişiminde bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca öfkeyi saldırgan davranış sergileyen kız çocukların intihar girişimi açısından yüksek risk altında oldukları vurgulanmaktadır; Agresif davranan erkekler orta ve geç ergenlik dönemlerine geldikçe risk grubuna dahil oldukları belirtilmektedir (Şenel, 2003).

Jagawas'ın yaptığı bir araştırmada, 18-20 yaşları arasındaki sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamında yaşayan gençler ile reddedilen ve tatmin edilmeyen gençler arasındaki davranış farklılıkları incelendi. Sevgi ve saygı temelli bir aile ortamında yetişen gençlerin, kendi kendilerini kabul ettikleri, toplumsal ilişkilerde başarılı oldukları, bağımsız bireyler, reddedilen ve kısıtlanmış gençlerin içe kapanık, fiziksel olarak zararlı ve çevrelerine agresif oldukları tespit edilmiştir. (Öztürk, 1990).

Kişiyi saldırganlığa itmenin bir diğer nedeni de çevredir. Kişinin hayatını yaşadığı ortam, duygusal ve davranışsal gelişiminde, özellikle bir sosyo-ekonomik ortamda, bir çocuğun saldırgan olma eğilimine yol açabilecek bir davranış problemi ile ilişkili olmaktadır. Agresif davranış ve şiddet eylemlerine ilişkin örnekler, toplumdaki düşük ekonomik, eğitimsel ve kültürel düzeydeki erkekler arasındaki birçok çalışmada görülmüştür. Bunun nedeni, eğitimsiz ve yoksul insanların olumsuz örnekler ile daha fazla ilişki içinde olması sonucu saldırganlığı benimsemeleridir (Köknel, 1996).

Okul çocuklarının en önemli özelliklerinden biri lider olarak tanınmak, grup olarak kabul görünmek ve toplumda saygı görmek için şiddetli davranışlara ve şiddet eylemlerine başvurdukları bilinmektedir. Kendisinden farklı olduğunu ve diğer çocukların fiziksel, sosyal, kültürel veya ekonomik açıdan yetersiz olduğunu düşünen

çocukların kendilerini ispatlamak için agresif eylemlerle problem çözme yöntemleri kullandıkları gözlemlenmektedir (Topuz ve ark., 2012).

2.2 Saldırganlık Türleri

Saldırganlık üzerine yapılan araştırmalar, saldırganlığın birçok farklı çeşidinin olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacılar saldırganlığı iki grupta genel olarak aktif ve pasif saldırganlık olarak ele almışlardır. Aktif saldırganlık zarar vermek amacı niyetle yürütülürken, pasif saldırganlıkta zarar verme niyeti ilişkisizdir. Aktif saldırganlık durumunda, kişi aktif olarak şahsen somut bir şekilde zarar vermeyi düşünüyor (Topuz ve ark., 2012).

Diğer bir deyişle agresif davranan kişiye göre, diğer kişi bu eylemden acı çekmeli ve zarar görmelidir. Pasif saldırganlık, insanın etrafında muhtaç insanlara yardım edebilecek olmasına rağmen onları görmezden gelme anlamına gelir. Bu durumda, kişi daha sonra yasalar veya bireylerin neden olduğu zarardan endişe duyduğundan aktif saldırgan değildir (Kabak, 2009).

2.2.1 Araçsal Saldırganlık

Öğrenme kuramının önemli bir özelliği, saldırganlıkla ilgili olarak diğer kuramlara kıyasla davranış kazanmada daha aktif bir rol alan kişinin kabul görmesidir. Bu teori, yoğun duygusal sonuçlardan gelen agresif davranışların çevresel iyileştirmelere bağlı olarak değiştirilip kontrol edilebileceğine dikkat çekmektedir. Bireyler yoğun duyguların nihai saldırganlığı yerine daha olumlu davranışlar öğrenebilirler. Sosyal öğrenme teorisi, kişiye agresif davranışlardan ziyade agresif davranışlarla daha etkin baş etme yollarının öğretilebileceğini savunur. Böylece, sosyal öğrenme teorisinin, saldırganlığı ve modelleme süreçlerini güçlendirmeye dayanan öğrenilmiş davranış olarak görüldüğü netleşti (Güner, 2006). Öğrenilen agresif eylemler enstrümantal saldırılar olarak tanımlanır. Bir hedefe ulaşmak için, saldırı tipi planlı bir şekilde uygulanır. Araçsal saldırılar kurallara uygun bir biçimde geliştirilebilir veya kuralların ötesine geçebilir. Araçsal saldırganlık duygusal bir mesele değil, görelilik ve akıl için saldırganlıktır (Dervent, 2007).

Moeller'e (2001) göre fiziksel saldırganlık bir insana, hayvana veya nesneye zarar verir. Mesela vurma, nesnelere atma, tekme, camları kırma, bıçaklama, ateşli silahla ateş etme, ve ateş gibi durumlar söz konusudur. Tehdit edici bir not ya da mektup yazma, çığlık atarak ses çıkarma sözel saldırganlık davranışlarıdır. Genel olarak, agresif tutumlar kişiye zararlı olduğu kadar diğerlerine de zararlı ve zarar verici olabilmektedir. Dolaylı saldırganlığa, dışlanma, tiksinti, dedikodu yaymak, sessizlik, rahatsız edici telefon veya internet gibi davranışlar denir (Topuz ve ark., 2012).

Cox (1985), saldırganlığı araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlık şeklinde incelemiştir. Düşmanca saldırganlık, saldırganın hedefin sevmediği veya nefret ettiği bir saldırganlıktır. Agresif olma ve duygularına yenik düşen kişi öfkeden insanları incitmeye başlar. Bir kişinin böyle bir saldırı gerçekleştirebilmesi için, nefret ve nefret duygularını saldırıdan önce uyandırması gereken bir etki yaşamaması gerekmektedir. Bu işlem çok kısa veya çok uzun olabilmektedir (Vatanda, 2003).

Araçsal saldırganlık, değerli bir amaca ulaşmayı amaçlayan bir zarar verme hareketidir. Örnek olarak; bir akraba akrabalık öldürme, profesyonel bir boksör atışı, bir hırsız tarafından bir ev istila ya da bir futbol bir rakibin hedefinin ortadan kaldırılması verilebilir. Bütün bu davranışlarda karşısındakine zarar verme düşüncesi ve amacı vardır, fakat temel amaç saldırı yoluyla istenilen hedefe ulaşmaktır. Temelde boksör kazanmak, hırsız yakalanmamak ve futbolcu ise golü engellemek için saldırganlık gösterir (Topuz ve ark., 2012).

Araçsal saldırganlıkta zarar verme niyetine rağmen, ana amaç kendisini savunmak veya kendini güçlü göstermektir. Bu tür bir saldırganlıkta, kişi hedefine ulaşmak için bilinçli ve planlı bir şekilde bu saldırganlık biçiminde hareket etmektedir (Erdoğan, 2005).

2.2.2 Düşmanca Saldırganlık

Düşmanca saldırganlık, saldırganın hedefin sevmediği veya nefret ettiği bir saldırganlıktır. Agresif olma ve duygularına yenik düşen kişi öfkeden insanları incitmeye başlar. Bir kişinin böyle bir saldırı gerçekleştirebilmesi için, nefret ve

nefret duygularını saldırıdan önce uyandırması gereken bir etki yaşaması gerekmektedir. Bu işlem çok kısa veya çok uzun olabilmektedir (Yeğen, 2008).

Sosyal bilimcilerin bir kısmı biri amaç olarak birine zarar vermek olan bir saldırganlığın varlığından bahsetmektedirler. Bu tip bir saldırganlık genel olarak düşmanlık içeren saldırganlık olarak adlandırılır ve bu saldırganlığı duygusal ya da öfke saldırganlığı olarak betimlerler. Saldırıda bulunan kişi diğerlerine hoşnut olunmayan uyaranlar gönderir ve onlara zarar vermeye çalışır (Çobanoğlu 1993).

Bu tür saldırganlık düşmanlık duygularını içerir, asıl amacı başkasına zarar vermektir. Başka bir deyişle, düşmanca saldırganlık kendi başına bir sonuç oluşturmaktadır. Bu saldırganlık türü memnuniyetsizlik, nefret veya nefretin bir reaksiyonudur. Psikolojik aktivasyon seviyesine memnuniyetsizlik ya da kızgınlık nefret kalitesi ve aşırı düşmanlık duygularıyla saldırganlığa eşlik etmektedir. Düşmanca saldırganlığın kaynağı duygusal nedenlerdir ve hedefi tamamen hedefi yok etmektir. (Derwent 2007).

Araçsal saldırganlığın aksine, düşmanca saldırganlıkta temel amacın kendisi karşıdaki kişiye zarar vermektir. Bu saldırganlık biçimine hedef sevilmeyen ya da hoşnut kalınmayan birisidir. Bu sebeple düşmanca saldırganlık öfke ya da kızgınlık duygusu ile beraber ortaya çıkmaktadır. Kişinin tartışma sırasında öfkelenip eşine bağırması ya da vurması ya da bir toplulukta, örneğin bir kumarhanede hileli kart ya da zardan dolayı başlayan bir kavga düşmanca saldırganlığa örnek teşkil etmektedir. Bu açıklamalardan sonra hem araçsal hem de düşmanca saldırganlık amacı ile yapılan eylemler olarak değerlendirilir (Topuz ve ark., 2012).

Araçsal saldırganlık ve düşmanca saldırganlık arasındaki ayrım, saldırgan davranışın arkasındaki nedeni anlamak adına bir noktaya kadar bize faydalı olan bir ayrımdır. Bununla birlikte, ayırt etmek genellikle zordur, zira bu iki saldırganlık türü birbiriyle karıştırılmıştır. Örneğin, futbol ya da basketbol gibi oyuncular arasında fiziksel yakınlığın olduğu bazı spor dallarında, saldırganlık başlangıçta araçsal olarak ortaya çıkar, ancak bu rakibin öfkesinin ve öfkenin son ürünü olan düşman saldırganlığına dönüşür. Bununla birlikte, bazı durumlarda, saldırı davranışının ardında düşmanlık duygularını gizleyerek, davranışları bir dizi araçsal sebeple

açıklama girişimleri yapılır. Bazı örnekleri şu şekildedir, “Canımı yakmak istemedim ama verilen emir bu şekildeydi” , “Ya ben ölecektim ya da o, başka bir seçim şansım kalmamıştı”, “Paraya çok ihtiyacım vardı, hırsızlık yapmamın sebebi sadece budur” (Bilgin, 2000).

2.2.3 Özgeci Saldırganlık

Bazı sosyal psikologlar agresif davranışı toplumsal normlara uygunluk açısından belirli sınıflara ayırma çabalarını da belirtmektedirler. Saldırgan davranışlardan bazıları toplumsal normlara uygun olarak görülüp ve onaylanırken, bir kısmı normlara uymaz ve toplum tarafından onaylanmaz. Toplum, saldırganlığın her zaman kötü bir davranış olduğunu bilir, ancak bazı durumlar için toplum bunu onaylar. Bu duruma en sık verilen örnek polisin kamu güvenliği sağlaması için yaptıklarıdır. Bu saldırganlık biçimine agresiflik, yani toplumsal olarak onaylanmış saldırganlık denir (Kurtyılmaz, 2005).

Toplum tarafından normlara uygun bulunan ve onaylanan saldırganlığa özgeci saldırganlık denir. Öte yandan cinayet, suikast, saldırı, dövme gibi davranışlar açıkça sosyal normları ihlal eden davranışlardır. Bu davranışlara antisosyal saldırganlık denir çünkü bunlar toplum tarafından onaylanmazlar (Kırel, Kayaoğlu, 2004).

Bandura (1973) ise saldırganlık, niyet ve niyet kavramlarını değerlendirmemiştir; bunun yerine, davranışın zararlı modellerinde sosyal davranışları değerlendirmenin daha uygun düşürmüştür. Freedman, Sears ve Carlsmith (1989) saldırganlığın en basit tanımının "başkalarını incitecek veya zarar verebilecek herhangi bir davranış" olduğunu savunmaktadır ancak bu tanım aktörün niyeti içermemektedir. Niyet göz önüne alındığında, saldırganlık "başkalarını incitmeyi amaçlayan herhangi bir davranış" olarak tanımlanabilir. Özgeci saldırganlık için, izin verilen saldırganlık ve düşman saldırganlık biçiminde olmak üzere farklılaştırılmıştır(Akt: Çetinkaya, 1991)

Saldırı olarak adlandırılan ve özgeci saldırganlık ile antisosyal saldırganlık arasında yerleşebilen bir başka saldırganlık biçimi daha da tanımlanmıştır. Bir kişinin

kendini savunması adına olan karşı saldırısı, bir kadının kendisine kaba davranan bir erkeği engelleme saldırısı saldırganlık olarak görülmeyebilir, ancak toplumsal kuralların sınırları içindedir ve kötü görülmemiştir (Efilti, 2006).

2.3 Saldırganlık Kuramları

Sürekli olarak kullanılan 'saldırganlık' tanımlanması zor bir kelimedir. Bir takım uzmanlar, saldırganlığı insan doğasında var olan öldürme içgüdüleri olarak açıklamak istemektedir. Diğer taraftan ise onu sesli ve öngörülebilir, öğrenilmiş bir sosyal davranış olarak tanımlama eğilimi de mevcuttur.

Agresiflik ya da saldırganlık şiddet ve düşmanlıktan farklıdır. Şiddet az ya da çok fiziksel saldırganlıkla sınırlıdır. Saldırganlık ayrıca şiddet içermeyen yollarla kendini gösterir (jestler, eleştiri vb.). Düşmanlık, diğer yandan saldırganlığın daha muhafazakar tarafına tekabül eder. Bir toplumda saldırgan ve dolayısıyla suçlu olarak nitelendirilecek şey, toplumun normlarına ve hoşgörü eşiğine bağlı terimlerdir. Saldırganlık; istenmeyen, kasıtlı, düşmanca, kötü, çirkin hareket ve tutum ve muameledir (Kartal, Bilgin, 2008).

2.3.1 İçgüdüsel Yaklaşım Kuramı

2.3.1.1 Psikanalitik Kuram

S. Freud ve K. Lorenz, saldırganlığı doğuştan gelen ya da devralınmış görüşler açısından tartıştılar. Bu saldırgan davranışın temelini oluşturan içgüdü veya dürtüdür. Freud'un içgüdüleri; cinsel ve kendini koruma içgüdüleri olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. Ölüm içgüdüleri, organizmanın kendisine yönelik kendini tahrip eden bir dürtüdür ve kendinden ziyade başkalarının yıkıma uğratma eğilimde olan bir dürtüdür (Topuz ve ark., 2012).

Birinci Dünya Savaşı sırasında tanık olunan şiddet, Freud'un düşüncelerini de etkilemiş ve saldırganlığa daha fazla önem vermeye itmiştir. Freud'un bu dönemde

geliştirdiği saldırganlık teorisi aracılığı ile daha dengeli ve ölüm iç güdüsü kavramı olarak ortaya çıkmıştır (Horney, 1999).

Freud'un içgüdüsel saldırganlık teorisi, teknolojinin veya herhangi bir dış nesnenin saldırganlık üzerindeki etkisini açıklamada konusunda yetersizdir. Daha sonra, Freud'e özgü geleneğe ait uzmanlar saldırganlığın saldırgan bir dürtü veya içgüdü olduğu fikrini reddetmiştir ve engelden kaynaklanan bir dürtü olduğunu önermişlerdir. Hüsransaldırganlık hipotezine göre, hedefi yok eden bir davranışı motive eden saldırgan bir dürtü oluşturduğunu varsayılmaktadır (Güner, 2007).

2.3.1.2 Etolojik Kuram

Dünyadaki saldırganlığa değinirken, etoloji iki temel sorun ile karşı karşıyadır. Bu problemlerden birincisi, insanlarda saldırganlığı tetikleyen faktörler sadece içgüdü ile açıklanamaz. İkinci problem, Lorenz'in hayvanlardaki saldırgan davranışlarının monoton ve ritüel davranışlar olmasıdır. İnsanlarda görülen agresif davranışlar ise değişkendir. Lorenz, içgüdüyle saldırganlığın sömürülmesi, K. Lorenz'in 1966'da yayınlanan "On Aggression" adlı kitabı ile tekrar tartışmaya başlanmıştır. Saldırganlığın, kendi içgüdüsel enerji kaynağıyla birlikte dışsal uyaranlardan bağımsız bir davranış olduğunu iddia eden Lorenz, bu mücadelenin dürtü ile uygun bir çıkış noktası bulunduğunu ifade etmiştir. Buna göre, saldırganlık hedefi saldırganlığın ana sebebi olmayabilir. Örneğin, Lorenz, insanların baskı, adaletsizlik ve savaşlar nedeniyle saldırgan hareket etmediğini; agresif oldukları için bu tür mekanizmaları geliştirdiklerini belirtmiştir (Görmez ve ark.,1998).

Genetik, hormonal ve biyolojik bulguların desteklediği bazı çalışmalarda agresiflikle ilişkilendirilen başka bir durumun androjen hormonu olduğu belirtilmiştir. Bu hormonun beyinde agresif bir etkisinin yanı sıra dolaylı olarak fiziki büyüme ve kas gelişimine etkisi olduğu da gözlenmiştir. Örneğin, bazı hayvanlarda çiftleşme döneminde androjen hormonu seviyelerinin yükselmesi, özellikle erkeklerde saldırgan davranışın artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, kültürlerarası çalışmalarda da görüldüğü gibi, insanlardaki cinsel tepkiler, hormon seviyesinden ziyade sosyal çevre tarafından belirlenmektedir (Görmez ve ark.,1998).

İnsan rasyonalitesi genellikle davranışı tamamen içgüdüsel veya genetik olarak reddetme eğilimindedir. Öte yandan, bazı çevrelerde agresif davranışın masumiyet üzerine kurulduğuna inanmak ilginç durmaktadır. Bu inancın bir sebebi, sosyalleşmiş kişilerin içgüdüsel güçlere başvurmadan kendi hayatları pahasına sık sık şiddet eylemlerine başvurduklarını açıklama zorluğudur. Başka bir sebep de, saldırganlığı içgüdüsel eğilimlerle açıklayarak, insanlar bu tür davranışları tetikleyen sosyal koşulları değiştirme sorumluluğundan çekinmeyebilir.(Şenel, 2003)

İnsan davranışına ilişkin bilgi arttıkça, çevre mirasının ayrımcılığı giderek zayıflamakta ve çevresel etkileri göz önüne alan tutumlar insan saldırganlığını açıklayan kuramlarda ortaya çıkmaya başlamış durumdadır.

2.3.2 Saldırganlık Engelleme Kuramı

Saldırganlık farklı şekillerde açıklanabilmektedir (Köksal, 1991). İçgüdü kuramları saldırganlığı, doğuştan gelen saldırgan içgüdülerin bir sonucu olarak görmektedir. İnsanlarda saldırganlığın doğuştan geldiğini savunan bu görüşlerin temeli önemli ölçüde, hayvanlar üzerine yapılan çalışmalara dayandırılmaktadır. Etologların büyük bir kısmı, hayvanlarda saldırganlığın doğuştan gelen ve hayatı sürdürmek, soyu devam ettirmek için gerekli bir güdü olduğuna inanmaktadır (Derwent, 2007).

Lorenz (1983) saldırganlığın insanlar için de benzer bir işlevi olduğunu belirtmektedir. Ona göre saldırganlık, insanın içinde olan, türü korumaya yönelik, ortaya çıkmayı bekleyen birinci dereceden tehlikeli bir güdüdür. Sosyal öğrenme kuramcıları ise, saldırganlığı öğrenmelere dayandırarak açıklamayı tercih etmektedir. Bandura, 'sosyal öğrenme kuramı' ile saldırganlığın sosyalizasyonun bir sonucu olarak ortaya çıkan, öğrenilebilen bir davranış olduğunu öne sürmektedir. Bu sebeple bireyi saldırganlığa yönlendiren nedenler içsel değil, dışsal ve çevresel faktörler olduğu görünmektedir. Saldırganlığa bir diğer açıklama, engelleme-saldırganlık kuramından gelmektedir. Bu kuram, saldırganlığın engelleme sonucu ortaya çıktığı görüşünü benimsemektedir. Kuram, ilk kez 1939 yılında Dollard ve Yale Üniversitesi'nden arkadaşları tarafından ortaya atılmıştır. Dollard ve arkadaşları, engellemenin her zaman saldırganlığa yol açtığını öne sürerken, Berkowitz (1989)

engellenmenin her durumda saldırganlıkla sonuçlanmayacağına dikkat çekmektedir. Biyolojik kuram ise, saldırganlığa biyolojik açıklamalar getirmekte; örneğin, saldırganlığı XXY ve XYY gibi kromozom anormallikleri, DNA polimorfizmi gibi genetik etkilerle açıklamaktadır (Başoğlu, 1998).

Engellenme-saldırganlık teorisinde, amacına yönelik davranışın önlenmesinin saldırganlığa neden olacağı ve bunun yönlendirildiği kişiye zararlı bir davranış başlatacağı kabul edilir. Bir saldırı, yönlendirilen kişiyi incitmeyi amaçlayan bir davranış olarak tanımlanır. Kısacası, bir başkasının saldırıya neden olmasını engellemesi saldırganlığa neden olabilmektedir. Bu durumda bireyin kendi çevresi ile çelişkili arzuları ve eğilimleri kendisinden gelebilmektedir (Başoğlu, 1998).

Engelleme teorisine göre, devam eden bir hareketin engellenmesi tahrik oluşturmaktadır. Saldırganlığı güçlendirme, obstrüktif deneyimin sıklığı ve şiddetine bağlıdır. Milgram ve Shotland tarafından 1973 yılında yapılmış olan bir engellenme-saldırganlık çalışmasıdır. Bu çalışma, üç farklı senaryodan meydana gelen bir TV programından yararlanmıştır. Senaryonun ilkinde, baş roldeki oyuncu bağış toplama kutusunu soyar ve yakalanıp kendisine ceza verilir. Bir başka senaryoda, başoyuncu soygunu yapar ama hiçbir ceza almaz. Üçüncü senaryoda ise, başoyuncu soygun yapmaz. Araştırmayı yapanlar, mektuba sahip birçok kişinin 'Ağ Televizyon Önizleme Tiyatrosu'na gideceğini ve oyun hakkındaki düşüncelerini dile getirdikleri takdirde, transistörün ücretsiz radyo verileceğini söyleyerek yaklaşık 500 katılımcıyla bir araya gelmiştir. Programı izledikten sonra, bir hediye çeki verildi ve radyolarını 'Bartel World Wide' den almalarını istendi. Fakat, katılımcılar 23'üncü katta kimseyi görememişlerdir. Odada afişler, telefonlar ve duvarlardan asılı bir bağış tabelası mevcuttu. Bu tabelaya küçük bir para, on dolarlık fatura ve dört dolarlık kağıt parası ile plastik bir kutu eklenmiştir. Araştırmayı yapanlar, deneklerin bağış kutusundan para çalıp çekmediğini öğrenmek için odayı gizli kameralar ile gözlemlemişlerdir (Atkinson, 1995).

Engelleme seviyesi, iki ilandan birini yerleştirerek manipüle edilmiştir. Düşük engelleme ilanı çok kibar bir şekilde yazılmıştır: Dikkat! Rahatsız ettiğimiz için üzgünüz, fakat bu ofis hastalık nedeniyle geçici olarak kapatıldı. Radyonuzu, lütfen, binanın 18.00'a kadar açık olduğu 1800 numaralı odadan alınırız. İşbirliğiniz

için teşekkür ederiz: Yönetim! Yüksek kaçınma notu farklı bir dilde yazılmıştır: Dikkat! Dağıtılacak transistörlü radyo yok. Bu dağıtım merkezi bir sonraki duyuruya kadar sonsuza kadar kapalı. Gerçekte, yüksek engelli gruptaki kişiler radyolarını odadan çıkacakları sırayla aldılar.

Engelleme-saldırganlık hipotezine göre, araştırmacılar, inhibisyon öncesi durumu yüksek olan kişilerin, düşük inhibisyon durumundaki kişilere göre para çalma olasılığının yüksek olduğunu düşünüyorlardı. Sonuçlar beklendiği gibi oldu: Düşük inhibisyon grubunun yüzde 2.9'u ve yüksek inhibisyon grubunun yüzde 18.7'si bağış kutusundan para çalmaya çalışmıştır. Beş kişiden dördünün bile para çalmadığı gerçeği, bireysel farklılıkların da önemli olduğunu ortaya koyuyor (Topuz ve ark., 2012).

Berkowitz, her engelin saldırganlığa yol açmadığı yönündeki eleştiriler karşısında agresif davranışa yol açan çeşitli engelleme türlerini vurgulamıştır. Güçlü dürtüleri beslemek için yapılan eylemlerin sıkı sıkıya tutulmasının saldırgan davranışlara ve kaçış davranışına yol açabilecek korkuya yol açabileceğini ifade etmiştir. Eğer birey kendisini zayıf olarak algılar ve olayların sonuçlarından korkarsa, korkunun tikanıklığın değil kin yüzünden olabileceği öne sürmüştür. Özetlemek gerekirse, Berkowitz, hayal kırıklığı-saldırganlık teorisini değiştirerek hayal kırıklığı ve saldırganlık arasındaki duygusal reaksiyonları değiştirmiştir (FV ve Cooper, 1983).

Gördüğümüz gibi, her engelin kesinlikle saldırgan olduğu ve saldırganlığın tek sebebinin önlem olduğu varsayımı, engelleme-saldırganlık teorisinde bazı ara değişkenler ve kişilik ilişkileri kabul edilerek yumuşatılmaktadır. Bu şekilde bahsedilen bu teori, bireysel ve toplumsal psikolojinin yanı sıra siyaset bilimlerinde de işlevsel olan ve birçok deneysel araştırmanın kaynağı olan bir model yaratmıştır (Worchel ve Cooper, 1983).

2.3.3 Katarsis Kuramı (Boşalma)

Mutlu, katarsis sözcüğü ilk Aristoteles tarafından kullanılır ve Aristo'nun bu terimi kullanması, dramatik tiyatro izleyen izleyicilerin tamamen kurgusal olduğunu bilirken psikolojik olarak rahat ve özgürleşmiş sahnelerde saldırganlık sahnelerini tanımlamak için kullanılır (Mutlu, 1999). Karatay ve Kesgin'e göre, bu terim daha sonra Freud tarafından psikolojide saldırganlık duygularının boşaltılması olarak kullanılmıştır. Ancak Leonard Berkowitz, bu terimi iletişim alanında, şiddet olaylarını televizyondaki şiddeti izleyerek agresif çocuklardan uzaklaştırma süreci olarak kullanmıştır. Yunanca olan bu sözcük temizlik, arındırma demektir. Saldırganlık ortaya çıkarılarak veya boşaltarak azaltılabilir görüşündedirler (Karatay ve Kesgin, 2005).

Freud'a göre, şiddet veya saldırganlık faydalıdır. Çünkü, şiddetli davranışlarla insanlar, kendilerinde biriken olumsuz enerjileri önler ve bazı zihinsel rahatsızlıkların ortaya çıkmadan önce oluşmasını önler. Katarsis teorisi olarak bilinen bu teoriye göre, saldırganlığın davranış üzerine yansımaları, enerji birikiminin önlenmesi ve boşaltılmasıdır. (Sokullu ve ark., 2011).

Saldırganlığa duyguların boşluğuna katarsis (boşalma) adı verilir. Örneğin, pek çok psikoterapist, hastalarına anlatamadıklarını söylemek için cesaret vermektedir, bu nedenle duygusal coşkularına kendilerini kurtarmaya neden olmaktadır. İnsan agresif duygular içerisindeyse ve duygularını agresif davranışta özgürleştirebilirse agresif davranma eğilimi azalacaktır. Katarsis teorisine göre, 2 tür katarsis vardır (Şenel, 2003).

1. Duygusal Katarsis: Öfke durumunda ve uyarılmışlıkta bir azalma meydana gelmesidir.

2. Davranışsal Katarsis: Saldırgan olmaya karşı azalan eğilim yaşanmasıdır. (Keskin, 1998).

Saldırganlığın katarsis bakımından 3 çıktısı mevcuttur(Keskin, 1998):

1. Kızgın kişilerin fizyolojik rahatlaması agresif davranışla azalırken, agresif olmayan hareketle gevşeme meydana gelebilir.
2. Agresif duygularla yükümlü bir kişinin gerçekleştirmek istediği agresif davranış bir başka kişi tarafından gerçekleştirilirse saldırganlık azaltılır.
3. Saldırgan eylemleri izlemek, öfkeli insanlarda saldırganlığı artırır.

Katarsis (duygusal arınma) ilkesine göre rüya görme, konuşarak duyguları ifade etme, saldırılarda azalmaya ve rahatlamaya sebep olabilmektedir. Bu ilkenin saldırganlık çalışmalarında önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, saldırganlığı hayal etmek veya agresif bir modeli izlemek saldırganlığı büyük ölçüde artırabilmektedir. Bunun yanında, katarsis ilkesine göre, saldırganlık davranışlarında bulunulması kısa sürede saldırganlığı azaltmasına rağmen, uzun sürede izlenen saldırganlık davranışlarını arttırdığı belirtilmektedir (Vatandaş, 2003).

2.3.4 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenim teorisyenleri, saldırganlık nedenleri için içgüdüleri veya dürtüleri araştırmak yerine, çevrelerindeki saldırgan tepkilere neden olan uyaranlara yönelik uyarıcılarını yoğunlaştırdı. Sosyal öğrenme kuramında, insan davranışları çevresel koşullarla sürekli ilişki halindedir. Davranışlar çevre ile ilişkilidir. (Bandura, 1977).

Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine göre, çocuklar doğduğunda, saldırganlık içgüdüüne sahip değildirler. Saldırganlık daha sonra sosyalizasyon sürecinde öğrenilir. Doğrudan konsolidasyon ve cezalandırma, agresif davranış öğrenmede en temel mekanizmadır. Sosyal öğrenme teorisine göre, davranış çevresel uyaranlar tarafından şekillendirilir. Ana refleksler haricinde, insanlar doğuştan gelen bir davranış biçimine sahip değildir ve bu nedenle davranış öğrenmek zorundadırlar (Akt: Gümüş, 2000).

Bandura'ya göre çevre, kişiye modeller aracılığı ile birçok farklı davranış biçimleri sunmaktadır. Birey, bunları birebir taklit etmez. Önce birbirleriyle karşılaştırır, bunların sentezini yapar, kendine özgü biçimde içselleştirir, böylelikle model almaya karar verir. Bandura (1994), bu şekilde araçsal ve gözlemsel öğrenmelerin birbirinden ayrı ve farklı süreçler değil; birbirini tamamlayan süreçler olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte modelin değeri, gücü, ödül ve ceza kavramları, davranışın model alınması süreci ile ilişkilidir (Tuzgöl, 1998).

Bandura (1977), sosyal modelde toplumsal ödüllere, kalabalığa, taklitçiliğe, kuzurlara ve yetersiz davranışlara maruz kalan agresif düşüncelerin ve ifadelerin savunulduğunu ve bunun çok önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda televizyon, film ve medya gibi sembolik modellerin çocukların tutum ve davranışlarında çok önemli bir yere sahip olduğunu ve saldırganlığı artıracığını vurgulamıştır. (Akt: Karataş, 2002).

Bireyler yoğun duyguların bir sonucu olarak saldırganlık yerine daha olumlu davranışlar öğrenebilirler. Diğer bir deyiş ile, saldırgan davranışları sorunlara tepki olarak göstermekten ziyade, birey için baş etmenin daha olumlu ve daha fazla yolunun öğrenilebileceğini savunmaktadır. Sosyal öğrenim teorisi, bunu saldırganlık, güçlendirme ve modelleme süreçlerine dayalı öğrenilen davranış olarak görmektedir (Topuz ve ark., 2012).

2.4 Aile, Şiddet ve Saldırganlık

Psikolojik düzeyde aile kavramı ve ailesi; aile yapıları, ailedeki ilişki ve ailedeki yaşam döngüsünü ele almaktadır. Aile aynı zamanda en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilimin ve çatışmaların kaynağı da olabilmektedir. Aile için kötü muamele gören ve hırpalanmış çocuklar, uyku ve yeme olanaklarıyla sınırlı ilişkiler, engellerin ve aksaklıkların yansımaları, duygusal ve cinsel doyumsuzluk da aile yaşamının gerçek taraflarıdır (Onur, 2000).

Bireylerin olumlu davranış özellikleri geliştirdikleri ortam olarak bilinen aile ortamı, bazı olumsuz deneyimlerden kaynaklanan kötü sonuçların ortaya çıktığı bir

ortama da dönüşebilmektedir. Bireyin zararlı ve travmatik deneyimleri içinde ailenin şiddet ve saldırganlık deneyimlerini değerlendirebiliriz.

Aile içi şiddet "bir aile bireyinin kötü muameleye maruz kalması" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1998). Aile içi şiddet, dövme veya yaralanmalar, incinme, cinsel saldırı, tecavüz ve cinayet gibi somut şeyler son derece görünür ve algılanması zor olan sözel veya duygusal boyutlara da uzanabilmektedir.

Araştırmalar, şiddet uygulayanların %95'inden fazlasının erkek olduğunu ve şiddete maruz kalanların %90'dan fazlasının kadın ve çocuk olduğunu gözler önüne sermektedir (Güner, 2007). Bu araştırmalarda dikkat çeken diğer bir olay da partnerler arasında bir güç dengesizliği olduğu ve çoğu kadın erkeğin şiddetine maruz kaldığı yönündedir. Kaçırılmaması gereken; ev içi şiddet olgusunun karakteristik özellikleri, özellikle de itaatsiz otoriteye (kadın veya çocuk) karşı olan bir aile üyesi için yanlış olduğuna karar verilen davranışın terk edilmesidir. Çocuğa karşı bir disiplin olarak ve tüm uygulamaların kültürel normlar olarak kabul edilmesini gerekmektedir (Yeğen, 2008).

Toplumların çoğunda erkek çocuğa ve kadına yönelik şiddetin normal olduğuna inanmaktadır. Türk toplumunda bu atasözleri tarafından desteklenmektedir: "Dayak cennetten çıkmaktadır", "Kızını dövmeyen dizini döver", "Kadının karnından sıpayı sırtından sopayı eksik etme" vb. Toplumsal aile içi şiddetle uzun zamandır atasözleri tarafından desteklendiğine ve böylece Erkeklerin uyguladığı şiddeti haklı kılmaya yardım ettiği görülmektedir. Aile içi şiddet, tüm aile bireylerini ilgilendirmekle birlikte, çoğu çocuk ondan müzdariptir. Çocuklar ailede şiddete maruz kalsalar bile, eşler arasında yaşanan şiddete de tanık etmektedirler. Çalışmalar ailede şiddete maruz kalmış ya da şahit olan çocukların psikolojik uyum ve davranış sorunları yaşadığını gözler önüne sermiştir (Yeğen, 2008).

Ailenin çocuğuna yönelik şiddet, tokat atma, ısırma, bıçaklama, delme veya silah gibi çeşitli aletlerle atış gibi çeşitli saldırı seviyelerine maruz kalma" olarak ifade edilmektedir (Arıkan, 1987).

Aile içi şiddetin bir başka biçimi de kadınlara yönelik şiddettir. BM 1991 Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde "Cinsel, fiziksel ve psikolojik zararlar da dahil olmak üzere, özel ya da toplumsal hayatta şiddete dayalı her cinse olan şiddet her biçimi" olarak kadına şiddeti ele almıştır. Kadına yönelik şiddet, toplumsal ve özel alan olmak üzere iki farklı şekilde incelenmektedir (Akt: Yıldırım, 1998).

Özel alanda ya da hane içerisinde yaşanan şiddetin en tipik hali, çoğunlukla erkeklerin gösterdiği kadın şiddetidir. Fiziksel olarak bir kadından daha güçlü olan bir adam, kendi gücünü ve iradesini empoze etmek maksadı ile daha az bedensel gücü olan bir kadına karşı gücünü kurmak için şiddete başvurabilir. Erkekten dişilere yönelik aile içi şiddetin bir baskıcı araç, üstünlük mekanizması gibi işlev gördüğü belirtilmektedir (Yıldırım, 1998).

2.5 Ergenlerde Saldırganlık

İnsan hayatında, her çağın farklı bir önemi bulunmaktadır. Bununla birlikte, biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin hızlı ve önemli olduğu süreç şüphesiz ergenlik dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedende boy, kilo artışı ile yapı ve işleyişlerin olgunlaşması gibi fiziksel değişimlerle birlikte özellikle hormonal ve beynin kimyasında meydana gelen değişiklikler sonucu ergenlerde pek çok değişiklikler gözlenmektedir. Ergenlikte görülen çalkantılı duygulanımlar, yanlış ilişkiler ve arkadaşlıklar, çevre ile ilişkili olup toplumda önemli bir yere sahip olma ve bir rol sahibi olmaya çalışma gibi durumların ve isteklerin görüldüğü bu sürecin ergenin kişiliğinin oluşumunda oldukça önemli bir dönem olduğuna işaret etmektedir (Gül ve Güneş, 2009).

Ergenlik döneminde; duygusal değişimlerin en yoğun yaşanması ve fiziksel güçteki kontrolsüz artış sebebiyle bu dönem saldırganlığa ve şiddete en yatkın dönemlerdendir (Yeğen, 2008).

Ergenlik; zihinsel, fiziksel, psiko-motor, sosyal ve duygusal alanlarda değişimlerin ve bireyin kendi bilgi ve becerilerini geliştirdiği bir dönemdir. Bu dönem içerisinde de bir çok alanda birey farklı zorluklar ile karşılaşmaktadır. Woolfe

ve Dryden (1996), ergenlerde duygusal deneyimlerin düzenlenmesi, yeniden yapılandırılması ve duygusal durumlarda kendine ait yeri bulmaya çalışmak için istekli olduklarını, fakat iç yaşantılarında ani değişiklikler yüzünden değerlendirmelerindeki zayıflık ve duygularını kontrol etmede yeterli olmamaları durumunu ifade etmektedir (Akt: Yılmaz, 2004). Ek olarak ergenlerin problem çözme, iletişim, oto kontrol gibi gerekli becerileri hayata geçirmek konusunda yetersiz olabilecekleri de belirtilmiştir. Dolayısıyla, ergenlerin bu dönemde sık sık çeşitli sorunlarla karşılaştığı ve gelişimsel zorlukların saldırganlığa sebep olabileceği söylenebilmektedir. Ergenlerin saldırganlığının, benlik saygısının düşüklüğü, akran reddi, akran baskısı, akademik başarısızlık (Miller, 1994) ve yoksulluk, sınırlı sosyal destek ve denetim eksikliği gibi çevresel özellikler gibi bireysel özelliklerin bir sonucu olduğu yönünde düşünceler de mevcuttur. Günümüzde, ergenlik çağındaki saldırgan davranışların bireysel ve çevresel özelliklerin bileşiminin bir sonucu olduğu düşüncesi yaygın bir kalıptır (Şenel, 2003).

Ergen bireyler akranları ile zamanlarının önemli bir bölümünü geçirmektedirler. Douvan ve Adelson erken ergenlik döneminde akranlarla olan ilişkilerin daha önemli olduğu görüşünü savunmuşlardır. Arkadaşların ergenlik çağında sadık ve güvenilir olması oldukça önemlidir. Bu süreç içerisinde, antisosyal davranışlarda bir artış vardır. Ergenliğin geç evresinde dostluk paylaşım deneyimlerini temel alan daha esnek bir yapıya sahiptir. Akran grubunun ergenliği kabul ettiği ve akranlarının kendisiyle ilgili iyi düşüncelerinin olumlu olması onun için çok önemlidir. Bunun sebebi bu akran grubunun ergenlerin desteğini, güvenliğini, üyeliğini, özerkliğini, kendini ifade etmesini ve ortak deneyimleri sağladığından dolayıdır. Çoğu ergen, olumlu ve değerli arkadaşlık ilişkilerine sahip bir durumdayken, bir kısmı daha az tatmin edici arkadaşlık ilişkisine sahiptir. Yakın ilişkileri olan ergenler; daha popülerdir ve akranları tarafından popüler olarak algılanmaktadır. Bu da ergen bireyi sosyal açıdan tatmin etmektedir (Günaydın ve Yöndem, 2007).

Ergenlerde şiddet, mevcut ve gelecekteki muhtemel sonuçlardan kaynaklanan endişedir. Çünkü bugünün gençleri, yarının yetişkinleri sayılacağından ülkenin

daha iyi konuma gelmesi bedenen ve ruhen sağlıklı bireylerin yetişmesinden geçmektedir.

Çocukluk ve ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadıkları şiddet ve saldırganlık davranışları daha çok aile içinde, okulda ve sosyal alanda yer alırken bu durum bireyin kendi çevresiyle sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu durum da dolayısı ile hem şiddete başvuran hem de şiddete maruz kalan bir ergen bireyin gelişimi ile ilişkilidir (Loaber, 1986).

Anne baba tutumların ergenlik döneminde şiddet davranışlarının gelişmesinde yakından ilişkisi olduğunu vurgulayan çalışmalarda özellikle ilgisiz, ihmalkâr ve otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının anti sosyal kişilik yapısına sahip oldukları ve saldırgan davranışlar için büyük risk oluşturdukları vurgulanmaktadır. Böylece anne-babasından yeterince ilgi, sevgi, şefkat göremeyen ergen kendini güvensiz hisseder ve hemen şiddete başvurmaya yeltenir. Bu durum ergenin ileriki hayatı için sorun ve davranış problemi teşkil ederken, daha ileri boyutta saldırganlığını içe yöneltip intihar girişiminde de bulunabilir (Loaber, 1986).

III. BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada lise öğrencilerinin internet kullanım alışkanlıkları ve saldırganlık davranış tipleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bundan sonra da problemleri internet kullanımları ile saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Geniş çaplı literatür taramasından sonra bu alanda yapılmış çalışmalar ışığında ölçekler belirlenmiştir.

Kullanılan ölçekler aşağıdaki gibidir;

1. Fiziksel saldırganlık
2. Düşmanlık
3. Öfke
4. Sözel saldırganlık
5. İnternetin olumsuz sonuçları
6. İnternetin aşırı kullanımı
7. Sosyal fayda/sosyal rahatlık

Belirlenen bu ölçekler çerçevesinde kurulan hipotezler test edilmiş ve ankete katılan lise öğrencilerinin demografik özellikleri açıklanmıştır. Lise öğrencilerinin demografik özellikleri ile internet kullanım alışkanlıkları ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile internet kullanımı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi analiz edilecektir. Lise öğrencilerinin elinde bulunan internet gibi bir kaynağı daha verimli kullanmaları sağlanacak ve saldırganlığa sebep olan kaynakların çözümüne katkı sağlanacaktır. Diğer bir yandan da öğretmenlerin öğrencileri daha iyi yönlendirebilmeleri için referans noktası olabilecek bir çalışma niteliği taşımaktadır.

3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Yöntemi

Araştırmanın ana kütlesi, Türkiye’de internet kullanan tüm lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Ana kütlelin tamamına ulaşmak gerek zaman ve gerekse maliyet etkenleri düşünüldüğünde mümkün olmadığı için, farklı sosyo-demografik özelliklere sahip liseli internet kullanıcılarının oluşturduğu bir örneğe ulaşılmıştır. Hazırlanan anket belirlenen bir kolejde yapılmıştır. Geriye dönen 410 anketten elde edilen veriler analizlerde kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- H.1: Problemlı internet kullanıcıları ergenlerin saldırganlık davranışları göstermeleri ile anlamlı bir ilişki taşımaktadır.
- H.2: Ergenlerin aşırı internet kullanıcıları ile fiziksel saldırı davranışları göstermeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H.3: Ergenlerin aşırı internet kullanıcıları ile sosyal fayda/rahatlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H.4: Ergenlerin aşırı internet kullanımı ile sözel saldırganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H.5: Ergenlerin fiziksel saldırganlıkları ile internetin olumsuz sonuçları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H.6: İnternetin olumsuz sonuçları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterir.
- H.7: İnternetin olumsuz sonuçları aile durumuma göre anlamlı bir farklılık gösterir.
- H.8: Öfke ile fiziksel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H.9: Ergenlerde düşmanlık ile sözel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H.10: Cinsiyete göre sözel saldırganlık durumu anlamlı bir farklılık göstermektedir.

3.5. Veri Toplama Araçları

3.5.1.Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırma ile ilgili sosyodemografik özellikler araştırmacılar tarafından geliştirilen sosyodemografik bilgi formu kullanılarak elde edilmiştir. Yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve özgeçmiş ile ilgili bilgiler edinilmiştir.

3.5.2.Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) (Buss ve Perry 1992) tüm dünya literatüründe en sık kullanılan saldırganlık ölçekleri arasında yer almaktadır. Buss-Durkee Düşmanlık Envanteri'nden (BDDE) (Buss ve Durkee 1957) uyarlanmış olan ölçek, 29 maddeden oluşan 5 aralıklı Likert türü bir ölçektir. Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke olmak üzere saldırganlığın dört farklı boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği, başkalarına fiziksel olarak zarar verme ile ilişkili 9 soru; sözel saldırganlık alt ölçeği, başkalarını sözel yolla incitmeyi içeren 5 soru; öfke alt ölçeği, saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 soru; düşmanlık alt ölçeği ise saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen 8 soru içermektedir (Buss Perry,1992).

3.5.3.Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği

Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği, Ceyhan ve Ceyhan tarafından 5'li Likert kullanılarak geliştirilmiş bir ölçektir. Toplam 27 soruluk ölçeğe kesinlikle katılıyorum kesinlikle katılmıyorum aralığında cevaplar verilmektedir. Ölçek, problemlili internet kullanım davranışını ölçerek bireylere "internet bağımlılığı" teşhisi koymayı amaçlayan bir ölçek olarak değerlendirilmemelidir. Bu ölçek, internetin sağlıklı ve sağlıksız olarak kullanım düzeylerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, ölçekten alınabilecek yüksek puanlar, bireylerin internet kullanımlarının sağlıksızlaştığının, internetin yaşamlarını olumsuz bir şekilde etkilediğinin ve bağımlılık gibi bir patolojiye eğilim oluşturabileceğinin işareti olarak değerlendirilmelidir (Ceyhan ve Ceyhan,2009).

3.6.İstatistik analiz

SPSS 15.0 programı ile analizler gerçekleştirilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılıma uygunluğunu test eden Kolmogorov-Smirnov ve ShapiroWilk testleri yapılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon testi kullanılmıştır. Bu nedenle araştırmanın analizi için korelasyon ve parametrik testler kullanılmıştır.Öncelikli olarak demografik bulgular ve geri kalan frekanslar çıkarılmış olup daha sonra değişkenler arasında analiz yapmaya imkan vermesi nedeniyle T-Testi kullanılmıştır.

3.7.Kısıtlılıklar

Çalışmamızın kısıtlılıklarından biri ölçeklerin öznel bildirimle şeklinde doldurulmasıdır. Kendini değerlendirme ile ilgili farkındalık ve kendini algılama biçimi dışı yansıyan davranışlar ile farklılık gösterebilmektedir. Psikiyatrik açıdan yetkin kişiler ve bazı psikometrik testlerle desteklenerek yapılacak çalışmalar literatürü gelişimi açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Örneklem sayısının artırılması da bulguları daha anlamlı hale gelmesini sağlayabilir.

IV. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bu kısmında verilerin istatistiksel analiz tablolarının ifadeleri aktarılmıştır. Bu bölümde örneklemin yanıtlamış olduğu demografik bilgilerin frekans analizleri ve oluşturulan hipotezlerin kabul edilme ve edilmeme durumları bildirilmiştir.

Tablo1: Katılımcıların özeti tablosu

	N	%
Katılımcılar Geçerli	409	99,8
Hariç Tutulan	1	,2
Toplam	410	100,0

Bu tabloya bakıldığında 410 katılımcı üzerinden %99,8 katılımın sağlandığını görülmektedir.

Tablo 2. Problemlı İnternet Kullanımı ve Saldırđanlık Ölçeğine Dair Betimsel Sonuçlar

	N	Min.	Max.	X	X/k	Sd
Problemlı İnternet Kullanımı	410	27.00	135.00	101.25	3.75	.81
Saldırđanlık	410	33.93	145.00	85.55	2.95	.64

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların çalışmada kullanılan Problemlı İnternet Kullanımı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden alabileceği minimum puan sırasıyla 27.00 ve 33.93; maksimum puan ise 101.25 ve 85.55’tir. Ölçekten alınan puanların madde sayısına bölünmesiyle elde edilen ortalama puana göre ise katılımcıların problemlı internet kullanımları ve saldırđanlık düzeylerinin “orta” olduğu görülmüştür.

Tablo 3 . Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı Düzeyleri

Problemlı İnternet Kullanımı	f	%
Düşük	14	3,4
Orta	202	49,3
Yüksek	194	47,3

Tablo 3’de görüldüğü üzere katılımcıların çalışmada kullanılan Problemlı İnternet Kullanımı ölçeğinden aldığı puanlara göre %47.3’ünün yüksek düzeyde problemlı İnternet kullanıcısı, %49.3’ünün de orta düzeyde problemlı İnternet kullanıcısı olduğu bulunmuştur. Ölçekten alınan puanlar kategorilendirilirken, ölçeğin orjinalinde önerildiği üzere, 27-54 puan aralığı düşük, 55-108 puan aralığı orta, 109-135 puan aralığı yüksek düzey problemlı İnternet kullanıcısı olarak nitelendirilmiştir.

4.1. Demografik Bulgular;

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özellikleri incelenecektir.

Tablo.4: Katılımcıların Yaş Özellikleri

	f	%
Geçerlilik	14	9,3
	15	15,4
	16	36,1
	17	31,7
18 ve üstü	7,6	31
Total	100,0	410

Katılımcıların yaşlarını incelediğimiz zaman büyük bir çoğunluğunun (%36,1) 16 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo.5: Katılımcıların cinsiyet analizi

		f	%
Geçerlilik	Kadın	165	40,2
	Erkek	245	59,8
	Total	410	100,0

Tablo 5'te görüldüğü gibi katılımcıların %59,8 i erkeklerden, %40,2 si kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo.6: Katılımcıların aile durum analizi

		f	%
Geçerlilik	Çekirdek	353	86,1
	Geniş	57	13,9
	Total	410	100,0

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların %86 lık kısmının ailelerinin çekirdek aile olduğu tespit edilmiştir.

Tablo.7: Katılımcıların önemli hastalık geçirme durumu analizi

		f	%
Geçerlilik	Evet	89	21,7
	Hayır	321	78,3
	Total	410	100,0

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların önemli bir hastalık geçiren katılımcı yüzdesi ise %21,7'dir.

Tablo.8: Katılımcıların ailesinden birinin önemli hastalık geçirme durumu analizi

		f	%
Geçerlilik	Evet	137	33,4
	Hayır	273	66,6
	Total	410	100,0

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların ailesinden birinin önemli bir hastalık geçirme durumunun %33,4 olduğu görülmektedir.

4.2. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

1. H.1: Problemlı internet kullanımları ergenlerin saldırganlık davranışları göstermeleri ile anlamlı bir ilişki taşımaktadır.

Bu hipotezin testinde parametrik testlerden olan korelasyon analizi kullanılmıştır. Problemlı internet kullanımı ile saldırganlık davranışları arasında pozitif ya da negatif yönlü ilişki olup olmadığına ve bu ilişkinin anlamlılık derecesine bakılmıştır.

Tablo.9: Problemlı internet kullanımı ile saldırganlık davranışı ilişkisi

		Problemlı internet kullanımı	Saldırganlık davranışları
Problemlı internet kullanımı	PearsonCorrelation	1	-,166(**)
	p		,001
	N	410	410
Saldırganlık davranışları	PearsonCorrelation	-,166(**)	1
	p	,001	
	N	410	410

** Korelasyon 0.01 seviyesinde

Tablo 9'da görüldüğü gibi problemlı internet kullanımı saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır(sig.(2-tailed) değeri 0,05 in altında). Fakat bunun yanında ilişki analizini yaptığımızda negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bulunan bu ilişkininde çok güçlü olduğu söylenemez. Her ne kadar ilişki gücü zayıf olsa bile anlamlılık seviyesi istediğimiz ölçülerde olduğu için hipotez kabul edilir.

2. H.2: Ergenlerin aşırı internet kullanımları ile fiziksel saldırı davranışları göstermeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo.10: Aşırı internet kullanımı ile fiziksel saldırganlık ilişkisi

		Aşırı kullanım	Fiziksel saldırganlık
Aşırı kullanım	PearsonCorrelation	1	-,096
	p		,053
	N	410	410
Fiziksel saldırganlık	PearsonCorrelation	-,096	1
	p	,053	
	N	410	410

Yapılan test sonucunda internetin aşırı kullanımı ile fiziksel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Hipotez reddedilir.

3. H.3: Ergenlerin aşırı internet kullanımları ile sosyal fayda/rahatlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo.11: Aşırı internet kullanımı ile sosyal fayda/sosyal rahatlık ilişkisi

		Aşırı kullanım	Sosyal fayda sosyal rahatlık
Aşırı kullanım	PearsonCorrelation	1	,345(**)
	p		,000
	N	410	410
Sosyal fayda Sosyal rahatlık	PearsonCorrelation	,345(**)	1
	p	,000	
	N	410	410

Tablo 11'de görüldüğü gibi internetin aşırı kullanımı ile sosyal rahatlık arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu ilişki pozitif yönlü olmakla birlikte zayıftan nispeten güçlü olarak yorumlanabilir. Sonuç olarak hipotez kabul edilir.

4. H.4: Ergenlerin aşırı internet kullanımı ile sözel saldırganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Bu ilişkiyi incelemek için yine korelasyon analizi kullanılmıştır.

Tablo.12: Aşırı internet kullanımı ile sözel saldırganlık ilişkisi

		Aşırı kullanım	Sözel saldırganlık
Aşırı kullanım	PearsonCorrelation	1	-,084
	p		,089
	N	410	410
Sözel saldırganlık	PearsonCorrelation	-,084	1
	p	,089	
	N	410	410

Tablo 12'nin sonuçlarına göre aşırı internet kullanımı ile sözel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu nedenle hipotez reddedilir.

5. H.5: Ergenlerin fiziksel saldırganlıkları ile internetin olumsuz sonuçları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo.13: İnternetin olumsuz sonuçları ile fiziksel saldırganlık ilişkisi

		İnternetin olumsuz sonuçları	Fiziksel saldırganlık
İnternetin olumsuz sonuçları	PearsonCorrelation	1	-,116(*)
	p		,019
	N	410	410
Fiziksel saldırganlık	PearsonCorrelation	-,116(*)	1
	p	,019	
	N	410	410

Bu tabloda internetin olumsuz sonuçları ile fiziksel saldırganlık arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte hipotez kabul edilir.

6. H.6: İnternetin olumsuz sonuçları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Bu hipotezin analizi yapılırken t-test kullanılmıştır ve cinsiyete göre internetin olumsuz sonuçlarıyla ilişkisi arasında anlamlı fark görülmüştür.

Tablo.14: İnternetin olumsuz sonuçları ile cinsiyet arasındaki farklılık göstermesi

		Eşitlik Anlamı İçin T-Testi					95% Confidence Interval of the Difference	
		t	df	p	Mean Difference	Std. Error Difference	Yüksek	Düşük
		Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük
İnternetin olumsuz sonuçları	Eşit Varyanslar Kabul Edildi	2,25	408	,025	2,99	1,32	,38	5,59
	Eşit Farklar Varsayılmadı	2,28	367,82	,023	2,99	1,30	,41	5,56

Bu tabloda internetin olumsuz sonuçlarının kadınlarda ve erkeklerde farklılık gösterdiğini görmekteyiz. Sig.(2-tailed) değerlerinin kadınlarda ve erkeklerde 0,05 ten küçük olması bu sonucu gösterir. Hipotez bu sonuçlarla birlikte kabul edebilir..

7. H.7: İnternetin olumsuz sonuçları aile durumuma göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Tablo.15: İnternetin olumsuz sonuçları ile aile durumu arasında farklılık göstermesi

		Eşitlik Anlamı İçin T-Testi							
		f		p		f		p	
		Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek
İnternetin olumsuz sonuçları	Eşit Varyanslar Kabul Edildi	2,38	408	,018	4,46	1,87	,77	8,16	
	Eşit Farklar Varsayılmadı	2,13	70,01	,036	4,46	2,09	,29	8,64	

Tablo 15'e göre internetim olumsuz sonuçlarının katılımcıların aile durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiğini görmekteyiz. Geniş ailede yetişmek ya da çekirdek ailede yetişmeye bağlı olarak farklılıklar meydana gelmektedir. Bu nedenle hipotez kabul edilir.

8. H.8: Öfke ile fiziksel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo.16: Öfke ile fiziksel saldırganlık ilişkisi

		Öfke	Fiziksel saldırganlık
Öfke	PearsonCorrelation	1	,627(**)
	P		,000
	N	410	410
Fiziksel saldırganlık	PearsonCorrelation	,627(**)	1
	P	,000	
	N	410	410

Tablo 16'ya bakıldığında öncelikle anlamlılık seviyesi kontrol edilmiştir. Görüldüğü gibi p değeri 0,05 ten küçük olduğu için öfke ile fiziksel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu ilişkinin yönü pozitifdir ve aralarında güçlüye yakın bir ilişki olduğu söylenebilir.Şimdiye kadar bulunan en kuvvetli ilişki olduğu söylenebilir. Beklenen bir sonuç olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Öfke arttıkça fiziksel saldırganlıkta artışların olmasını bekleriz. Bu sonuçlarla beraber hipotez kabul edilir.

9. H.9: Ergenlerde düşmanlık ile sözel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo.17: Düşmanlık ile sözel saldırganlık ilişkisi

		Düşmanlık	Sözel saldırganlık
Düşmanlık	PearsonCorrelation	1	,393(**)
	P		,000
	N	410	410
Sözel saldırganlık	PearsonCorrelation	,393(**)	1
	P	,000	
	N	410	410

Tablo 17 incelendiği zaman düşmanlık ile sözel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu görmekteyiz. Aralarındaki ilişki pozitif yönlü olmakla birlikte gücünü orta olarak değerlendirebiliriz. Düşmanlık arttıkça sözel saldırganlıkta artacaktır. Bu sonuçla birlikte hipotez kabul edilir.

10. H.10: Cinsiyete göre sözel saldırganlık durumu anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo.18: H.10 hipotezi için cinsiyet durumu analizi

	cinsiyet	N	x	Sd	Std. ErrorMean
Sözel saldırganlık	kadın	165	15,44	3,70	,28
	erkek	245	14,95	4,56	,29

Tablo 18 incelendiğinde katılımcıların 165 i kadınlardan 245 i erkeklerden oluşmaktadır. Bu durumun sözel saldırganlık için anlamlı bir fark taşıyıp taşımadığını yapılan t-test sonucunda görebiliriz.

Tablo.19: Cinsiyet ile sözel saldırganlık arasında anlamlılık ilişkisi

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	p	t	df	p	x	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
		Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük
Sözel saldırganlık	Equal variances assumed	1,73	,189	1,16	408	,24	,49	,42	-,34	1,33
	Equal variances not assumed			1,21	393,90	,22	,49	,41	-,30	1,30

Tablo 19'da cinsiyet farklılığının sözel saldırganlık davranışı için anlamlı bir fark taşımadığı görülmektedir. Bu nedenle hipotez reddedilir.

4.3. Sonuç

Lise ğrencilerinin problemlı internet kullanımları ve saldırganlık davranış tiplerini belirlemek ve problemlı internet kullanımlarının saldırganlık davranışları ile olan ilişkisini saptamak için korelasyon, t-test ve frekans analizlerinden faydalanarak bazı sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırma bulgularına bakıldığında araştırmanın başında kurulan hipotezlerden iki tanesinin reddedildiği görülmektedir. Bunlar birisi ergenlerin aşırı internet kullanımları ile saldırganlıkları arasında bir ilişkinin olduğuna yönelik hipotezdir. Diğeri ise aşırı kullanım ile sosyal saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğuna yönelik hipotezdir.

Buna karşın diğer hipotezlerin doğrulandığı bulgularca ortaya konulmuştur.

V. BÖLÜM: SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüzde teknoloji toplumsal yapıyı değiştirmektedir. Böylece yeni sosyal ve bireysel ilişkiler yeni bir takım sorun alanları ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin internet kullanımı sebebi ile aile ve iş yaşamlarında yaşanan sorunlar, sürekli olarak internet kullanımı kontrol etmekte yaşanan başarısızlıklar problemlili internet kullanımı olarak ifade edilmektedir. Birçok araştırmada, internetin uzun süreli kullanımının yalnızlık, depresyon, sosyal ilişkilerin zayıflaması ve yakın arkadaş ilişkilerindeki azalmasının yanı sıra sosyal çevreden uzaklaşma gibi sorunlara da neden olduğu gösterilmiştir (Bayraktutan,2005). Problemlili internet kullanımı çoğunlukla aşırı kullanım ve internet bağımlılığı kavramları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bizim çalışmamızdaki verilerde de problemlili internet kullanımı ile saldırganlık davranışları arasında negatif düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Erdur-Baker (2007)'in çalışmasına göre haftalık internet kullanım sıklığı daha fazla olan öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yaptığı bulunmuştur. Gümüş ve ark. (2015)'nin yapmış olduğu, üniversite öğrencileri üzerindeki problemlili internet kullanımı ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında problemlili internet kullanımı ile şiddet eğilimi arasında anlamlı bir korelasyon görülmüştür. Alavi ve ark.(2010)'nin araştırmasında da internet bağımlılığı ile saldırgan davranışlar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Bir çok araştırmada gençlerde problemlili internet kullanımı riski ile şiddet eğiliminin doğru orantılı olduğu gösterilmiştir, ancak bizim çalışmamızda ise aşırı kullanım ile sosyal saldırganlık arasında bir korelasyon bulunamamıştır.

Cicioğlu'nun (2014) yaptığı çalışma problemlili internet kullanımı ile siber zorbalık arasındaki ilişki incelenmiş, bu çalışmanın ortaya koyduğu ilginç verilerden biri problemlili internet kullanımı içerisinde olan erkek kullanıcıların kadın kullanıcılardan daha yüksek bir biçimde siber zorbalık yaptığına yöneliktir (Cicioğlu,2014). Literatürde erkeklerin daha çok internet kullandıkları (Willoughby,2008) ve daha yüksek bağımlılık (Vaizoğlu ve ark.,2004; Chou ve Hsiao,2000) gösterdikleri saptanmıştır. Chou ve ark. (2005) yaptığı araştırmada problemlili internet kullanımının / internet bağımlılığının erkeklerde daha yüksek

olduğunu göstermektedir. Ülkemizde de tüm yaş gruplarında bilgisayar ve internet kullanımı erkeklerde daha yüksek olarak bulunmuştur (Tuik,2016).Diğer birçok araştırmada da gösterilmiştir ki problemlili internet kullanımının ve internet bağımlılığının erkeklerde daha yüksektir (Yang ve Tung,2009; Chou ve ark.,2005). Bizim araştırmamızda, internet kullanımının olumsuz sonuçlarının cinsiyete göre anlamlı bir derecede farklı olduğunu saptanmıştır.

Şiddet ve saldırgan davranışlar ile biyolojik, psikolojik, çevresel ve sosyal faktörlerin etkileri de akılda tutulmalıdır. Ergenlik döneminde; duygusal değişimlerin en yoğun yaşanması ve fiziksel güçteki kontrolsüz artış sebebiyle bu dönem saldırganlığa ve şiddete en yatkın dönemler olduğu da akılda tutulmalıdır (Ko ve ark.,2009;Gül ve Güneş,2009).

Dünya Sağlık Örgütünün (2014) raporlarına göre; şiddet, tüm dünyada sürekli artış göstermektedir (Butchart ve Mikton,2014). Gençler, şiddetten en fazla etkilenen gruplardan biridir. Gençlerdeki şiddet ülkemizde de devam eden ve boyutları giderek artan önemli bir sorundur. Ülkemizde gençlerle yapılan çalışmalara bakıldığında, bu sorunun özellikle ergenlerde ve okullarda şiddet bağlamında ele alındığı görülmektedir (TAK,2007; Ögel ve ark.,2006). Ergenlik döneminde yaşanan fizyolojik ve psikolojik değişimlerin gelişimsel bazı zorluklara yol açabileceği dolayısıyla bu zorlukların saldırgan davranışlara neden olabileceği söylenebilir. Bizim çalışmamızın verilerine bakıldığında gençler arasında saldırganlık eğiliminin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Farklı demografik özelliklere ait gruplar üzerinde çalışma yapılması kıyaslama yapılabilmesi için önem taşımaktadır. Bu konu ile ilişkili literatür çalışmalarında şiddet içeren bilgisayar oyunları ile şiddet ilişkisi incelenmiş olup çalışmamızda böyle bir ayırım yapılmadığından korelasyon görülmemiş olabileceği de düşünülmektedir. Bu sonuçlar ile birlikte ve daha kapsamlı değerlendirildiğinde şiddetin tek kaynağını internet olarak göstermek yetersiz kalmaktadır.

Ergenlerin internet kullanımı ile uyum davranışları göstermelerindeki ilişki ile ilgili yapılan bir araştırmada problemlili internet kullanımı davranışları gösteren ergenlerin uyum davranışları göstermeleri arasında anlamlı ve ters yönde bir ilişki saptanmıştır

(Arslan ve ark.,2010). Yani problemlı internet kullanımı davranışları arttıka sosyal yaşama uyum gstermede bir takım sorunlar gcrulebilmektedir.

Problemlı internet kullanımının kullanıcıların yalnızlaşmasıyla bir ilişkisi olabilmektedir. Bu ilişki aynı zamanda kişiyi internet kullanımına ynelten faktcrlerdir. Bcrylece internet bir yandan kişiyi yalnızlaştırırken cte taraftan yalnız kalan kullanıcı internete ynelmektedir (Kcrknel, 1996).

Bazı araştırmacılar kullanıcıların internetin kendisine değil vadettiği iğeriğe bağımlı olduğunu dile getirirken bazı araştırmacılar internetin yeni bir konsept olmasından kaynaklı bunun yeni ve czgcrn bir bağımlılık tcrrc olduğunu dile getirmektedirler (Cicioğlu, 2014).

şimdiye kadar ęalıřmalarda internet başında geçirilen aşırı internet kullanım srresi aşıldıkça internet bağımlılığının arttığını ve internet bağımlılığı ycrksek bireylerin interneti daha cok eğlence amaçlı kullandıkları saptanmıştır (Batıgcrn ve Hasta,2009;Yang ve Tung,2009). Bu anlamlı veri bu ęalıřmanın aşırı internet kullanımı ile sosyal rahatlık arasındaki korelasyonu desteklemektedir.

Ergenlik; zihinsel, fiziksel, psiko-motor, sosyal ve duygusal alanlarda değişimlerin ve bireyin kendi bilgi ve becerilerini geliştirdiği bir dcrnemdir. Bu dcrnem içerisinde de bir cok alanda birey farklı zorluklar ile karşılaşmaktadır. Woolfe ve Dryden (1996), ergenlerde duygusal deneyimlerin dcrzenlenmesi, yeniden yapılandırılması ve duygusal durumlarda kendine ait yeri bulmaya ęalıřmak için istekli olduklarını, fakat iç yaşantılarında ani değişiklikler ycrznden değerlendirmelerindeki zayıflık ve duygularını kontrol etmede yeterli olmamaları durumunu ifade etmektedir (Scott ve Dryden,1996). Ek olarak ergenlerin problem ccrzme, iletişim, oto kontrol gibi gerekli becerileri hayata geçirmek konusunda yetersiz olabilecekleri de belirtilmiştir. Dolayısıyla, ergenlerin bu dcrnemde sık sık cęeřitli sorunlarla karşılaştığı ve gelişimsel zorlukların saldırganlığa sebep olabileceği srylenebilmektedir. Gcrnccmcczde, ergenlik ęaęındaki saldırgan davranışların bireysel ve ccrvresel ozelliklerin bileşiminin bir sonucu olduğu dcrşccnccsi yaygın bir dcrşccnce biğimidir (şenel,2003).

cczetle bu ęalıřmada en ccnemli sonuçlardan biri dcrşmanlık ile scczel saldırganlık arasında saptanmıştır. Bir diğer bulgu ise internet sebebiyle genciler cczerinde oluşan

olumsuz sonuçlar ile fiziksel saldırganlık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olmasıdır. Problemlü internet kullanımının saldırganlık davranışı ile ilişkisinde de anlamlı ve ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçların daha güvenilir olabilmesi ve güvenilirliğinin artırılması için daha çok sayıda katılımcı ile yapılmasının daha sonraki çalışmalar için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abay, E. ve Tuğlu, C. (2000). Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojisi. Klinik Psikiyatri Dergisi, 3, 21- 26.
- Açıkgöz, Ö. (2013). 11. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Alavi, S., Maracy, M., Jannatifard, F., Eslami, M. & Haghghi, M. (2010). A survey of relationship between psychiatric symptoms and internet addiction in students of Isfahan Universities.
- Alavi, SS., Maracy, MR., Jannatifard, F. & Eslami, M. (2011) The effect of psychiatric symptoms on the internet addiction disorder in Isfahan's University students. Journal of research in medical sciences: the official journal of Isfahan University of Medical Sciences. 2011;16(6):793
- Allende, K.L. (2004). Relationships Violence: Women Perpetrators. Unpublished Doctoral Dissertation, La Verne University, California.
- Araştırması AY. Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK). (2016). Erişim <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do>.
- Arıkan, Ç. (1987). Sosyal Hizmet Açısından Şiddet ve Bir Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet. SHYO Dergisi, Ankara. 5(1): 73.
- Arısoy, Ö. (2009). "İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi." Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches In Psychiatry 1: 55-67.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E. ve Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. İlköğretim Online. 2010;9(1).
- Atkinson, R.L, Atkinson, R.C, Smith, E.E, Bem, D.J & Hoeksema, S.N., (1999). Psikolojiye Giriş. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Atkinson, R. & Hilgard, E. (1995). Psikolojiye Giriş I, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Balcı, Ş. ve Ayhan, B., (2007). “Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım ve Doyumları Üzerine Bir Saha Araştırması”, Selçuk İletişim, 5 (1): 174-197.
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory, Englewood Cliffs , PrenticeHall.
- Baçoğlu, M. (1998). Behavioral and cognitive treatment of survivors of torture. In J. Jaranson& M. Popkin (Eds.) Caringforvictims of torture(pp. 131-148). Washington. DC: American Psychiatric Press.
- Bauman, L. &Riche, R. (1997). The Ten Most Troublesome Teen-age Problems and How to Solve Them. Toronto, ON: Carol Publishing Group.
- Bayraktutan, F. (2005). Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Batıgün, A. D. ve Hasta, D., (2010) “İnternet Bağımlılığı: Yalnızlık ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından Bir Değerlendirme” , Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11(3): 213- 219
- Beard, K.W. &Wolf, E.M. (2010). Modification in the proposed diagnostic criteriafor Internet addiction. Cyber Psychology & Behavior. 2001;4(3):377-83.
- Beştav, G. (2007). Romantik İlişki Doyumu ile Cinsiyet, Bağlanma Stilleri, Rasyonel Olmayan İnançlar ve Aşka İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bilgin, N. (Edit.) (2000). Sosyal Psikolojiye Giriş, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bolat Karataş, Z. (2002). Anne-Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Butchart, A. & Mikton, C. (2014). Global statusreport on violence prevention.
- Budak, B. (1999). Lise Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buss, AH. & Perry, M. (1992) The aggression questionnaire. Journal of personality and social psychology. 1992;63(3):452.
- Caplan, SE. (2005). A social skill account of problematic Internet use. Journal of communication. 2005;55(4):721-36.
- Ceyhan, E. ve Ceyhan, A. (2008). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları, A. Kuzu (Ed.), Bilgisayar içinde (ss. 375- 397), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Ceyhan, A. ve Ceyhan, E. (2009). Ergenlerde problemlı internet kullanım ölçęęi (PİKÖ-E) geliştirme çalışmaları. X Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi sözlü bildiri, Adana.
- Chou, C.,Condron, L. &Belland, JC. (2005). A review of the research on internet addiction. Educ Psychol Rev 2005; 17:363-388.
- Chou, C. & Hsiao, M.C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. Computers & Education. 2000;35(1):65-80.
- Cicioğlu, M. (2014). Öğrencilerin Problemlı İnternet Kullanımı Ve Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Görüşleri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (1993). Gençlerde Sosyal Destek-Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Kriz Dergisi. 5(1). 15-24.

- Çetinkaya, H. (1991). Video Oyunlarının Çocuklarda Saldırganlığa Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çobanoğlu, M.G. (1993). Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Dervent, F. (2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. Gazi Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Dollard, J., Doob, L.W., Miller, N. E., Mowrer, O.H. & Sears, R.Q. (1939). Frustration and Agression, Yale Universty Press, USA.
- Durak Batıgün, A. ve Hasta, D. (2010), İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. Anadolu Psikiyatri Derg 2010; 11:213-219.
- Efiliti, E. (2006). Ortaöğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve Denetim Odağı'nın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ekşi, F. ve Ümmet, D. (2013). "Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi" , Değerler Eğitimi Dergisi, 11(25): 91-115.
- Erdoğan, M.Y. (2005). Suça Yönlendirilen ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri İle Saldırganlık Davranışlarının Karşılaştırılması. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12 (3): 106-114.
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. Eurasian Journal of Educational Research (EJER). 2007(27).
- Franzoi, S. L. (2003). Social Psychology (4.baskı). New York: Mc Graw-Hill.

- Freedman, L.J. ve Arkadaşları (1989). Sosyal Psikoloji, (Çeviren: Dönmez, Ali) , İstanbul: Arı Yayıncılık.
- FROMM, E. (1993). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri. Şükrü Alpagut (Çev.). 2. Basım. İstanbul: Payel.
- Gehlbach, L.A.N. (2000). The Relation Between Emotional State, Social Cognition, and Aggression in Boys. Unpublished Doctoral Dissertation. Southern Illinois University.
- Gönül, A. S. (2002). Patolojik İnternet Kullanımı (İnternet Bağımlılığı/ Kötüye Kullanımı). Yeni SYMPOSIUM, 40(3): 105-110.
- Görmez, K., Bayat, B., Sezal, İ. ve Arkadaşları. (1998). Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi 113, Ankara.
- Gül, S.K. ve Güneş, İ.D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, ss.79-101.
- Gümüş, A.,Şıpkın, S., Tuna, A. ve Keskin G. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Problemlili İnternet Kullanımı, Şiddet Eğilimi Ve Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki, TAF PrevMedBull, 2015, Cilt: 14, Sayı: 6, 460-467.
- Günaydın, B. ve Yöndem, Z.D. (2007). Ergenlerin Akran Bağlılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 141-153.
- Güner, B.Ç. (2006). Takım Sporları Ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı.

- Güner, İ. (2007). Çatışma Çözme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Saldırganlık ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürcan, N. (2010). Ergenlerin Problemlerine İnternet Kullanımları İle Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Halis, M., Şahin, M., Pençe, S., Şahin, F. ve Koç, S. (2006). Futbol Takımı Taraftarlarının Şiddet ve Saldırganlığa Bakışlarına İlişkin Bir Araştırma.
- Horney, K. (1999). Ruhsal Çatışmalarımız: Yapıcı Bir Nevroz Teorisi (Çev. SelçukBudak), Ankara: Öteki Yayınevi.
- İstanbul Teknik Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Seyir Defteri- İnternet'in Tarihçesi,
<http://bidb.itu.edu.tr/seyirdefteri/blog/2013/09/07/internet'in-tarih%C3%A7esi> (erişim tarihi: 07.09.2013)
- Jarvinen, L.K. (2001). Aggressive Behavior and Social Problem-Solving Strategies: A Review of the Findings of A Seven-Year Follow-Up From Childhood to Late Adolescence. *Criminal Behavior and Mental Health*, 11, 236-250.
- Kabak, F. (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Karatay, G. ve Kesgin Tokur, M. (2005). Çocuk Televizyon Ve Şiddet, Hasak Yayını.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2008). Öğrenci, veli ve öğretmen gözüyle ilköğretim okullarında yaşanan zorbalık. *İlköğretim Online*, 7(2), 485-495.

- Kartal, H. (2009). Öğretmen Adaylarının Uygulama Okullarındaki, Zorbalıkla İlgili Değerlendirmeleri. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(1): 141-172.
- Keskin, H.K. (1998), Farklı Cinsiyetteki Basketbol Seyircilerini Saldırganlığa İten Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD, Ankara, s.56- 58.
- Kılınç, H. ve Sevim, A. S. (2005). Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. cilt: 38, sayı: 2,s: 68-89.
- Kırel, C., Kayaoğlu, A. ve Gökdağ, R. (2004). Sosyal Psikoloji. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kim, H. K., and Davis, K. E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic Internet use: evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rate dimportance of Internet activities.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Liu, S.C., Huang, C.F., Yen, C.F. (2009). The associations between aggressive behaviors and Internet addiction and online activities in adolescents. Journal of Adolescent Health. 2009;44(6):598-605.
- Koo, H.J. & Kwon, J.H. (2014). Risk and protective factors of Internet addiction: a meta-analysis of empirical studies in Korea. Yonsei medical journal. 2014;55(6):1691-711.
- Komisyonu TA. (2007). Çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi. 2007;160:464-5.
- Köknel, Ö. (1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
- Lipsitt, L. P. (1995). The Complex Origins of Violence. Brown University Child andAdolescent Behavior Letter, 11 (8): 8-10.

- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T. & Scherlis, W.(1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American psychologist*, 1998;53(9):1017.
- Kurtyılmaz, Y. (2005). “Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları, İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler, Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi Üzerinde Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eskişehir.
- Kurtyılmaz, Y. (2005). Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Loeber, R. & Loaber, S. (1986). Family Factors as Correlates and Predictors of Juvenile. *Crime and Justice*, Vol. 7, 29-149.
- Lui, J.H. (2004). Concept Analysis Aggression. *Issues in Mental Health Nursing*, 25; 693- 714.
- Miller, G.E. (1994). School Violence Miniseries Impressions and Implications. *School Psychology Review*, 23 (2): 257-261.
- Morgan, C. (1998). Psikolojiye Giriş. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları. Yayın No: 1.
- Morris, C.G. (2002). Psikolojiyi Anlamak. (Çeviri: Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Mutlu, E. (1999). Televizyon ve Toplum, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Onur, B. (2000). Gelişim Psikolojisi. Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. Ankara: İmge Yayınevi.

- Organization WH. (2002). The world health report 2002: reducing risks, promoting healthy life: World Health Organization.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C.Y. (2006). Okullarda suç ve şiddeti önleme. İstanbul: Yeniden Publishing.
- Öztürk, İ. (1990). Ana-baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duygularını Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D. ve ark. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. Bağımlılık Dergisi, 8(1): 36-41.
- Raporu TAK. Türkiye Büyük Millet Meclisi (2007). çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Scott, M. & Dryden, W. (1996). The cognitive-behavioural paradigm. Chapter 7 in Handbook of Counselling psychology. Woolfe R, Dryden W. SagePub; 1996.
- Shim, Y.S. (2004). The impact of the Internet on teenagers' interpersonal communication behaviors: The relationship between Internet use and desire for face-to-face communication.
- Sokullu Akıncı, F., Aytaç, B., Aytaç, M., Bayram, N., Bilgel, N., Bozkurt, V. ve Yıldız, S. (2011). İşyerinde Şiddet, İstanbul: Beta Yayınları.
- Stein, A. (1997). Saldırgan çocuk (1.Baskı). (Çeviri: N. Polat.). İstanbul: Papirüs Yayınları. (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 1983).
- Stern, L.A. & Taylor, K., 2007, 'Social networking on Facebook', Journal of the Communication, Speech & Theatre Association of North Dakota 20, 9–20.

- Şenel, F. (2003). Beynin gizemi. Bilim ve Teknik Dergisi. Yeni Ufuklara Eki. Ankara.
- Tiryaki, S. (1996). Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi: (Takım ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme). Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Mersin.
- Topuz, R., Sanioglu, A. ve Çalayan, H.S. (2010). Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 12 (1): 42-49.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (erişim tarihi: 18.08.2016)
- Tuzgöl, M. (1998). Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Vaizoglu, S.A., Aslan, D., Gormus, U., Unluguzel, G., Ozemri, S. ve Akkus, A. (2004). et al. Internet use among high school students in Ankara, Turkey. Saudi medical journal. 2004;25(6):737-40.
- Vatandaş, C. (2003). Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet. Ankara: Uyum Ajans.
- Welsh, L.M. (1999). Internet use: An exploratory study of coping style, locus of control and expectancies: Northeastern University.
- Willoughby, T. (2008). A short-term longitudinal study of Internet and computer game use by adolescent boys and girls: prevalence, frequency of use, and psychosocial predictors. Developmental psychology. 2008;44(1):195.

- Worchel, S. & Cooper, J. (1983). *Understanding Social Psychology*, NewYork: Dorsey Press.
- World Health Organization (2014). *Global status report on violence prevention*.
- Tutkun, A. (2009). *Öğretmen Adaylarının Problemlili İnternet Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi: İstanbul.
- Üneri, Ö. ve Tanıdır, C. (2011). Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: Kesitsel bir çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 2011;24(4):265-72
- Yang, S.C. & Tung, C.J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Comput Human Behav* 2007; 23:79-96
- Yeğen, B. (2008). *Orta öğretim öğrencilerinin sosyal uyumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (kadıköy ilçesi örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.
- Yen, J.Y., Yen, C.F., Wu, H.Y., Huang, C.J., Ko, C.H. (2011). Hostility in the real world and online: the effect of internet addiction, depression, and online activity. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 2011;14(11):649-55.
- Yıldırım, F. (1998). Saldırganlık ve Cinsiyet İlişkisi. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 22 (15-32): 210-21
- Yıldız, M. C., Bölükbaş, K. (2005), "İnternet Kafeler, Gençlik ve Sosyal Sapma", *İnternet ve Toplum*, Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2004). *Öfke ile Başa Çıkma Eğitiminin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerin Öfke ile Başa Çıkma Becerileri Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

EK.1: BUSS-PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ (BUSS-PERRY AGGRESSION QUESTIONNAIRE-BAQ)

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “Tamamen Katılıyorum”, genelde doğru ise “Katılıyorum”, emin değilseniz “Kararsızım”, genelde doğru değilse “Katılmıyorum”, hiçbir zaman doğru değilse “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.

Kesinlikle Katılmıyorum

Katılmıyorum

Kararsızım

Katılıyorum

Tamamen Katılıyorum

1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler

2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim

3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm

4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim

5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim

6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam

7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez

8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum

9. Sakin yapılı biriyimdir

10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım

11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu

12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim

13. Birisi bana sataşırse kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim

14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim

15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir

16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum

17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm

18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim

19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım

20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım

21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim

22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm

23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum

24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum

25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum

26. Arkadaşlarımla arkamdan konuştuklarını biliyorum

27. Arkadaşlarımla münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler

28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.

29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.

BUSS-PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ (BUSS-PERRY AGGRESSION QUESTIONNAIRE-BAQ)

(a) Fiziksel saldırganlık (13.,8.,2.,11.,25.,16.,29.,22. ve 5. maddeler);

(b) Düşmanlık (20.,24.,3.,26.,10.,15., 7. Ve 17. maddeler);

(c) Öfke (19.,28.,1.,18.,9.,23. ve 12. maddeler);

(d) Sözel saldırganlık (27.,6.,21.,14. ve 4. maddeler)

9 ve 16 reverse-scored, ters puanlanacak...

EK.2: PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI ÖLÇEĞİ- ERGEN(PİKÖ-E)

A. Aykut Ceyhan & Esra Ceyhan

Açıklama: Bu anket, bireylerin internet kullanım davranışlarını betimlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen, internet kullanırken genellikle gösterdiğiniz davranışları dikkate alarak, aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir.

Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki “**Tamamen Uygun**”, “**Oldukça Uygun**”, “**Biraz Uygun**” “**Nadiren Uygun**”, ve “**Hiç Uygun Değil**” seçeneklerinden kendi durumunuza uygun olan bir seçeneği belirleyiniz. Bu seçeneği belirledikten sonra o seçeneğe ait parantezin içerisine çarpı (X) işareti koyunuz.

Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Yanıtlarken kendi internet kullanım davranışlarınızı olduğu gibi yansıtmayı, sonuçların daha sağlıklı değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Yanıtlarınız ile bu bilimsel araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

	Tamamen uygun ↓	Oldukça uygun ↓	Biraz uygun ↓	Nadiren uygun ↓	Hiç uygun değil ↓
1. İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime “birkaç dakika daha” diyorum	☐	☐	☐	☐	☐
2. İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
3.İnternet ortamında elde ettiğim saygıyı günlük yaşamımda bulamıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
4.İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum	☐	☐	☐	☐	☐
5.İnternette ismimi gizlemek beni daha özgür kılıyor	☐	☐	☐	☐	☐
6.Çok istememe rağmen interneti uzun süre kullanmaktan bir türlü vazgeçemiyorum	☐	☐	☐	☐	☐
7. İnternete gerekmedikçe girmekten kaçınıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
8. Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
9. Birisi internette ne yaptığımı sorduğunda savunmacı ve gizleyici oluyorum	☐	☐	☐	☐	☐

	Tamamen uygun ↓	Oldukça uygun ↓	Biraz uygun ↓	Nadiren uygun ↓	Hiç uygun değil ↓
10. Planladığının dışında fazladan bir dakika bile interneti kullanmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
11. İnternette bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
12. İnternette, kontrol benden çıkıyor	☐	☐	☐	☐	☐
13. İnternet yüzünden yemek yemeyi unuttuğum zamanlar oluyor	☐	☐	☐	☐	☐
14. İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum	☐	☐	☐	☐	☐
15. Sosyal aktiviteler için para harcamaktansa internete erişmek için harcamayı tercih ediyorum	☐	☐	☐	☐	☐
16. Sürekli ziyaret ettiğim internet sitelerini bir gün dahi girememeye tahammül edemiyorum..	☐	☐	☐	☐	☐
17. İnternet kullandığım süre boyunca her şeyi unutuyorum	☐	☐	☐	☐	☐
18. Yapmam gereken işler çoğaldıkça, internet kullanma isteğim de o ölçüde artıyor	☐	☐	☐	☐	☐
19. İnternet, yapmam gerekenleri ertelemek için vazgeçilmez bir araçtır.	☐	☐	☐	☐	☐
21. İnternet kullanırken başkalarının beni meşgul etmesine öfkeleniyorum	☐	☐	☐	☐	☐

	Tamamen uygun ↓	Oldukça uygun ↓	Biraz uygun ↓	Nadiren uygun ↓	Hiç uygun değil ↓
22. İnterneti kullanmasam bile sürekli aklımda	☐	☐	☐	☐	☐
23. İnternet kullanmayı bırakamadığım için randevularıma veya derslerime geç kalıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
24. Sabahları uyandığımda bir an önce internete bağlanmak istiyorum	☐	☐	☐	☐	☐
25. İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
26. İnternet beni kendisine esir ediyor	☐	☐	☐	☐	☐
27. İnternet yoluyla iletişim kurmayı, yüz yüze iletişime tercih ediyorum	☐	☐	☐	☐	☐

PUANLAMA

1. FAKTÖR: İnternetin olumsuz sonuçları (14 madde):

12.-24., 26. maddeler. Puan aralığı 14-70

2. FAKTÖR : Aşırı kullanım (6 madde) :

1., 2., 6., 7*, 10*, 25 (7. ve 10. tersten puanlanan) maddeler. Puan aralığı 6-30

3.FAKTÖR: Sosyal fayda/sosyal rahatlık (7 madde):

3.,4.,5., 8., 9.,11., 27. maddeler. Puan aralığı 7-35

Toplam puan 27 ile 135 arasında değişiyor.

EK.3: ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde doğdum. 2015 yılında Maltepe Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun oldum. Ardından Beykent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programına devam etmekteyim.. Üniversite öğrenimi boyunca çeşitli Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezleri, Sevgi Evi Çocuk Yuvası, Anaokulları ve Üniversite hastaneleri Psikiyatri birimlerinde stajlarımı tamamladım. 2015 yılında Bilişsel Davranışçı Terapilerin Klinik uygulama eğitimini Prof. Dr. Ebru ŞALCIOĞLU'ndan, 2016 yılında İleri Derece Bağımlılık Eğitimi Bağımlılık Danışmanı Jale KERİMOL JOHNSON'dan aldım ve ardından Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi AMATEM(Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi)'de stajımı tamamlayarak bağımlılık danışmanlığı yapmaya başladım. 2016 yılında Evlilik Çift Terapisi ve Cinsel Terapi Eğitimi Citeb Başkanı Uzm. Psk. Gökhan GÖKSU'dan aldım ve Evlilik-Çift ve Cinsel terapistliğine başladım. 2017 yılında Oyun Terapisi Eğitimi Dr.Psk. Selen AyasBÜTÜN'den alarak Oyun Terapisi terapistliğine başladım.

Uyguladığım Tesler:

MMPI, Denver-II (Gelişim Testi), Terapötik Kartlar (Projektif Test), LouisaDüssPsikanalitik Hikayeler Testi (Projektif Test), Frostig (Görsel Algı Testi), Metropolitan (Okul Olgunluğu Testi), Gessell (Gelişim Testi), Goof-Enough Harris, Benton, AGTE(Ankara Gelişim Envanteri), Bender-Gestalt , Porteus, Peabody, Cattell 2A (Zeka Testi), Cattell 3A (Zeka Testi).

2 yıl özel bir okulda Okul Psikologluğu görevimi tamamladıktan sonra kurucu ortağı olduğum SEES Psikoloji kurumunda Çocuk, Ergen ve Çift Terapistliğine devam etmekteyim.

Öykü GÜLKEN DURAK